

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การพัฒนาอาชีพเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านมะเขือแจ้
หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน”

เสนอ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค

รวบรวมโดย

สถาบันวิจัยหรือศูนย์

สำนักงานประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การพัฒนาอาชีพเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านมะเขือแจ้ หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน”

โดย

1. นายบำรุง	วงศ์วาร	ผู้รับผิดชอบโครงการ
2. นางพวงมาลัย	เตโช	รองประธาน
3. นางพรทิพย์	วงศ์วาร	กรรมการ
4. นางบัวจัน	นันทา	กรรมการ
5. นางมาลา	ทำวุ่นเรือน	กรรมการ
6. นางสาวฟองแก้ว	ปารมีแจ้	กรรมการ
7. นายชัย	เป็งวารินทร์	กรรมการ
8. นายอรทัย	สีสวัสดิ์	กรรมการ
9. นายสนั่น	รัตนพนัส	กรรมการ
10. นางสาวมณฑา	ยะคำแจ้	กรรมการ
11.นางศรีฟ้า	ปัดภัย	กรรมการ
12.นางสังวาลย์	สินธุบุญ	กรรมการ
13.นางสาวสายทอง	ไชยอำมาตย์	กรรมการ
14.นายไพบูลย์	ปารมีแจ้	กรรมการ
15.นายกำพล	ติบเหล็ก	เลขานุการ
16.นางเกสร	ปารมีแจ้	ผู้ประสานงาน

คำนำ

โครงการ “การพัฒนาอาชีพเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านมะเขือแจ้ หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค โดยการประสานงานของสำนักงานประสานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน เป็นโครงการวิจัยในลักษณะโครงการวิจัยทางเลือก ดำเนินการใช้ระยะเวลาไม่นานนัก ในวงเงิน 37,000 บาท การจัดทำรายงานฉบับนี้ทางสถาบันวิจัยหรือภูษัย สำนักงานประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ได้รวบรวมรายละเอียด เนื้อหาสาระจากการดำเนินโครงการของคณะวิจัยที่ได้จัดทำรายงาน จัดบันทึกการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรม ซึ่งได้รวบรวมส่งให้กับสถาบันฯ รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรม การสรุปบทเรียนร่วมกันทั้งในชุมชน และการร่วมแลกเปลี่ยนกับโครงการวิจัยอื่น ๆ

ทางผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานวิจัยฉบับนี้จะได้รับข้อเสนอแนะ เพื่อที่จะได้นำกลับไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และพัฒนาชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำนักงานประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

ตุลาคม 2548

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 กระบวนการดำเนินงานวิจัย	3
บทที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานชุมชน	6
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	12
บทที่ 5 สรุปผลการดำเนินงาน	32
- การหนุนเสริมการดำเนินงานโครงการวิจัย	35
เอกสารอ้างอิง	37
ภาคผนวก	
- แผนที่	
- เอกสารประกอบการทำสิ่งประดิษฐ์จากไม้สัก	
- ประวัติหัวหน้าโครงการและทีมวิจัย	

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บ้านมะเขือแจ้ หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นหมู่บ้านที่มีอายุมากกว่า 200 ปี เป็นหมู่บ้านที่มีการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมของชนเผ่ามาช้านาน ในหมู่บ้านมีวัดมะเขือแจ้ เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ โรงเรียนบ้านมะเขือแจ้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูบุตรหลานของชาวบ้านในเวลากลางวัน บ้านมะเขือแจ้เป็นหมู่บ้านที่มีความสามัคคี มีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาดังตัวอย่างเช่น มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านตามที่เจ้าหน้าที่ของรัฐให้คำแนะนำ เช่น กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มธนาคารข้าว กลุ่มผู้เลี้ยงวัว กลุ่มสิ่งประดิษฐ์จากไม้สัก กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มฉาบปูนทาสีอาคาร กลุ่มเกษตรผู้ใช้น้ำ กลุ่ม กษคจ. กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มร้านค้าชุมชน กลุ่มออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ กลุ่มอสม.(อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน) เป็นต้น

บ้านมะเขือแจ้ มีจำนวน 229 ครัวเรือน ประชากรจำนวน 828 คน อาชีพส่วนใหญ่ในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำนา ทำสวนลำไย รับจ้างทั่วไป และมีการทำสิ่งประดิษฐ์จากไม้สัก ซึ่งมีรายได้ไม่แน่นอน ราคาผลผลิตตกต่ำ ทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ รวมทั้งการกู้เงินมาใช้จ่ายทำให้เกิดหนี้สินที่ต้องขอใช้หนี้เงินอยู่เป็นประจำ

จากการจัดเวทีชาวบ้าน ทำให้ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ในหมู่บ้านมากขึ้น ได้แก่ ปัญหาผลผลิตทางการเกษตร เช่น ลำไย ข้าว ที่มีราคาตกต่ำ การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากไม้สัก ชีงงานไม่ได้มาตรฐาน ทำสีไม่เป็น ตลอดจนการตลาดที่ไม่แน่นอน ต้นทุนสูงขึ้น ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาเด็กกำพร้า ปัญหาหนี้สินในครอบครัวที่เพิ่มขึ้น ปัญหาการว่างงาน รวมทั้งปัญหาด้านสุขภาพที่เพิ่มมากขึ้น เช่น ผู้พิการ ผู้ป่วยที่เป็นโรคต่าง ๆ เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น จากเวทีครั้งนี้ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนัก และร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา เห็นว่าการพัฒนาอาชีพในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งในชุมชนเองมีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ อยู่พอสมควร แต่ยังขาดความรู้ และการจัดการที่เหมาะสม จึงคิดริเริ่มทำโครงการนี้ขึ้น เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน ให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การทำ และรับประโยชน์ร่วมกัน อันนำไปสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างมีระบบมากขึ้นเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาในชุมชนให้ลดน้อยลง ประเด็นปัญหาที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งภาวะหนี้สินที่มากขึ้นมีสาเหตุมาจากการชอบเล่นการพนันของคนในชุมชน เมื่อมีเวลาว่างจากการทำงานเมื่อไหร่ หรือหากชุมชนมีกิจกรรมการงาน เช่น งานบวช งานปอย งานศพ ก็ จะเล่นการพนัน(ไฮโล ไพ่ น้ำเต้าปูปลา เป็นต้น) ซึ่งการทำอาชีพเสริมจะเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ไม่ต้องมัวไปทำกิจกรรมอย่างอื่นโดยเฉพาะการเล่นการพนัน ที่นอกจากจะผิดกฎหมายบ้านเมืองแล้ว ยังเป็นเรื่องที่ผิดศีลธรรมและสร้างภาระหนี้สินให้กับครอบครัวอีกด้วย

คำถามหลักการวิจัย

การพัฒนาอาชีพของชุมชนจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินแบบมีส่วนร่วมได้อย่างไร

วัตถุประสงค์

เพื่อสมาชิกในชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันหาแนวทาง และสร้างรายได้ให้กับชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินร่วมกัน

พื้นที่ศึกษา/ระยะเวลาในการดำเนินงาน

บ้านมะเขือแจ้ หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ตั้งแต่เดือนเมษายน 2546 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2547

งบประมาณ 37,000 บาท

แนวทางการดำเนินงานวิจัย

1. ประชุมคณะทำงาน
2. การศึกษาดูงานการแก้ไขปัญหาหนี้สิน
3. สรุปบทเรียนจากการศึกษาดูงาน
4. หาแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน
5. ดำเนินการตามแนวทาง
6. สรุปบทเรียนโครงการวิจัย
7. รายงานผลการดำเนินงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน
2. สมาชิกที่ร่วมในโครงการ มีอาชีพและมีรายได้เพิ่มขึ้น
3. สมาชิกในชุมชน มีการพัฒนาความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ และมีอาชีพเสริมในครัวเรือน
4. ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน และชุมชนอื่นมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

กระบวนการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เลือกใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในลักษณะโครงการวิจัยแบบทางเลือก(PAr) ทางชุมชนมีการปฏิบัติ เรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งไม่ค่อยเน้นเรื่องเอกสารหรือวิชาการ เปิดโอกาสให้ชุมชนได้ทดลองทำ แต่ต้องการสรุปบทเรียนร่วมกัน ด้านเอกสารทางวิชาการ มีวิเคราะห์สังเคราะห์ร่วมกับสถาบันวิจัยหรือวิทยุฯ สำนักงานประสานงานเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน เพื่อสรุปผลการดำเนินงานเป็นเอกสารสำหรับเผยแพร่ต่อไป

ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาการพัฒนาอาชีพเพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้สินในชุมชนบ้านมะเขือแจ้ หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ทีมวิจัย

รายชื่อ	สกุล	ตำแหน่งในชุมชน	ตำแหน่งในทีมงาน
1. นายบำรุง	วงศ์วาร	ผู้ใหญ่บ้าน	ผู้รับผิดชอบโครงการ
2. นางพวงมาลัย	เตโช	ประธานแม่บ้าน	รองประธาน
3. นางพรทิพย์	วงศ์วาร	ประธานร้านค้าชุมชน	กรรมการ
4. นางบัวจัน	นันทา	รองประธานแม่บ้าน	กรรมการ
5. นางมาลา	ท้าวอุ่นเรือน	ประธานกลุ่มสิ่งประดิษฐ์	กรรมการ
6. นางสาวฟองแก้ว	ปารมีแจ้	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน	กรรมการ
7. นายชัย	เป็งวารินทร์	กรรมการ กขคจ.	กรรมการ
8. นายอรชัย	สีสวัสดิ์	กรรมการธนาคารข้าว	กรรมการ
9. นายสนั่น	รัตนพนัส	กรรมการกลุ่มสิ่งประดิษฐ์	กรรมการ
10. นางสาวมณฑา	ยะคำแจ้	กรรมการหมู่บ้าน	กรรมการ
11.นางศรีฟ้า	ปัดภัย	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน	กรรมการ
12.นางสังวาลย์	สินธุบุญ	ประธานกลุ่มทำขนม	กรรมการ
13.นางสาวสายทอง	ไชยอำมาตย์	ประธานกลุ่มทอผ้า	กรรมการ
14.นายไพบุญย์	ปารมีแจ้	อาจารย์ รร.มะเขือแจ้	กรรมการ
15.นายกำพล	ตีบเหล็ก	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	เลขานุการ
16.นางเกสร	ปารมีแจ้	ที่ปรึกษากองทุนหมู่บ้าน	ผู้ประสานงาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีชาวบ้านเพื่อติดตามความเคลื่อนไหวของกิจกรรม การสรุปบทเรียนหลังจากการทำกิจกรรม การสนทนาแลกเปลี่ยนทั้งระดับบุคคล ระดับโครงการรวมทั้งการแลกเปลี่ยนระหว่างนักวิจัยโครงการการอื่น ๆ ซึ่งข้อมูลที่ได้ทางชุมชนมีการบันทึกผลการดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรม ตามแบบฟอร์มที่ทางสถาบันวิจัยหรือภูมูชัยได้วางแผนแนวทางไว้ รวมทั้งมีการบันทึกรายงานการติดตามของเจ้าหน้าที่ เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มาประมวลวิเคราะห์ในการจัดทำรายงาน

2) ข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมไว้แล้วโดยบุคคล กลุ่มบุคคล และสถาบันต่าง ๆ เช่น เอกสารรายงานการประชุมของชุมชน เอกสารข้อมูลพื้นฐานชุมชน รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบ้านมะเขือแจ้ รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานของชุมชน (บริบทของชุมชน) ประวัติชุมชน สภาพทั่วไปของชุมชน ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ และข้อมูลด้านการรวมกลุ่มในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรม หลังเสร็จสิ้นกิจกรรม ทีมวิจัยมาร่วมกันสรุปบทเรียน เป็นการทบทวนการทำงานของตนเอง ช่วยกันมองหาจุดด้อยเพื่อปรับแผนการดำเนินงาน ให้สอดคล้องกับความต้องการและสถานการณ์นั้น ๆ ต่อไป และมีการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับสถาบันวิจัยหรือภูมูชัย สำนักงานประสานงานเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

แผนการดำเนินงาน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา	กลุ่มเป้าหมาย
1. ประชุมคณะทำงาน	- เพื่อสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานร่วมกัน - เพื่อสร้างการทำงานเป็นระบบกลุ่มและวางแผนการดำเนินงาน	- เกิดความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน - ได้แนวทางในการดำเนินงาน	เม.ย./มิ.ย./ ส.ค. 46 รวม 3 ครั้ง	คณะทำงานและที่ปรึกษา โครงการ รวม 20 คน
2. การศึกษาดูงานการแก้ไขปัญหาหนี้สินบ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง	- เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน	- ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น ๆ - ได้แนวทางในการแก้ไขปัญหาและนำมาปรับใช้ในชุมชน	เม.ย. 46	คณะทำงานและตัวแทนชุมชน ประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ กรรมการหมู่บ้าน/อบต.บ้านมะเขือแจ้ รวม 40 คน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา	กลุ่มเป้าหมาย
3. เวทีสรุปบทเรียนจากการศึกษาดูงาน	- เพื่อสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาดูงาน	- นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาปรับใช้ในการวางแผนงานในการแก้ไขปัญหากลุ่มชุมชน	เม.ย. 46	คณะทำงาน ตัวแทนชุมชน ประกอบ ด้วย สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ กรรมการหมู่บ้าน/ อบต.บ้านมะเขือแจ้ และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวม 50 คน
4.หาแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยการส่งเสริมกลุ่มอาชีพในชุมชน * รวมกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพในชุมชน * แต่ละกลุ่มร่วมกันหาแนวทางการดำเนินงานในกลุ่ม * ดำเนินการ * สรุปและประเมินผล (กลุ่มที่สนใจ ประกอบด้วย 1.การส่งเสริมการทำขนม 2.การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งประดิษฐ์จากไม้สัก และ 3. การส่งเสริมการทอผ้า)	- เพื่อหาแนวทางการพัฒนากลุ่มเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว - เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพท้องถิ่น	- ชุมชนมีการรวมกลุ่มอาชีพ หาแนวทางการดำเนินงาน - ได้แผนการดำเนินงาน - ทราบปัญหา และอุปสรรคในการประกอบอาชีพ - เกิดความสามัคคีในกลุ่ม	พ.ค. - ก.ค. 46	คณะทำงาน สมาชิกกลุ่ม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กลุ่มละ 30 คน รวม 90 คน
5. เวทีสรุปบทเรียน	- เพื่อสรุปผลการดำเนินงานของโครงการ	- ทราบผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค รวมทั้งได้แนวทางในการทำงานต่อไป	ส.ค. 46	คณะทำงาน / ที่ปรึกษาโครงการ ตัวแทนชุมชน รวม 20 คน
6. รายงานผลการดำเนินงาน	- นำเสนอผลการดำเนินงานโครงการวิจัย	- สมาชิกในชุมชน/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทราบผลการดำเนินงาน - รายงานโครงการวิจัย	ก.ย. 46	สมาชิกในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3

ข้อมูลพื้นฐานชุมชน

บ้านมะเขือแจ้ อยู่ในตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีระยะทางห่างจาก ศาลากลาง จังหวัดลำพูน และที่ว่าการอำเภอเมืองลำพูน ถึงบ้านมะเขือแจ้ ประมาณ 17 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยางตลอดเส้นทาง ใช้เวลาเดินทางด้วยรถยนต์ ประมาณ 20-30 นาที

บ้านมะเขือแจ้ มี 229 หลังคาเรือน มีสมาชิกจำนวน 840 คน ชาย 414 คน หญิง 426 คน เป็นหมู่บ้านที่มีประปาหมู่บ้านใช้ครอบคลุมพื้นที่ มีส่วนใช้ทุกหลังคาเรือน มีวัด 1 แห่ง มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 โรง มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง มีศาลากลางบ้าน 3 แห่ง บ้านเรือนตั้งอยู่เป็นกลุ่ม ๆ จำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มบ้านมะเขือแจ้ กลุ่มบ้านดงม่วง และกลุ่มบ้านห้วยยาง มีพื้นที่ จำนวน 1,600 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่อยู่อาศัย จำนวน 600 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 1,000 ไร่ (กชช 2 ค) มีทางเข้าออกหมู่บ้าน จำนวน 5 เส้นทาง

ที่ตั้ง

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านสันคะยอม ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านสะแล้ง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านป่าตึง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านแจ่ม ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ประวัติหมู่บ้าน

บ้านมะเขือแจ้ เป็นชุมชนที่ก่อตั้งมาไม่น้อยกว่า 280 ปี ซึ่งมีหลักฐานจากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่มที่ 9 ระบุว่า วัดมะเขือแจ้ สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2262 ด้วยแรงศรัทธาของชาวบ้าน โดยมีพระอรหันต์เป็นผู้นำสร้างวัด โดยรับพระราชทาน วิสุคามสีมา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2492

จากการศึกษาประวัติวัดมะเขือแจ้แล้ว ยังได้ศึกษาจากหนังสือตำนานเมืองเหนือ ระบุว่า พ.ศ. 2089 ถึง พ.ศ. 2306 เจ้าผู้ครองเมืองลำพูน มีนามว่าแสนลำพูนไชย ได้ปกครองไพร่ฟ้าเมืองลำพูนอยู่กันอย่างเป็นสุข ซึ่งพลเมืองในยุคนั้น คงเป็นพวกชนชาติมอญ และมีคนไทยกระเหรี่ยง ลัวะ(ละว้า) ปะปนกันไป แต่แล้วปี พ.ศ. 2306 กองทัพพม่าก็ยกมาตี ได้เมืองเชียงใหม่ และเมืองลำพูนเป็นเมืองขึ้น ต่อมาปี พ.ศ. 2308 ชาวเมืองลำพูนได้พร้อมใจกันกู้อิสรภาพ ต่อสู้กับพม่าแตกหนีกลับพม่าไป ดังนั้นเมื่อเชื่อมโยงหลักฐานประวัติการสร้างวัดและหนังสือตำนานเมืองเหนือแล้ว ทำให้เชื่อได้ว่า คนในชุมชนบ้านมะเขือแจ้เป็นกลุ่มคนที่อพยพมาจากในเมืองลำพูน เพื่อออกมาแสวงหาที่ทำกิน จนมาพบชัยภูมิ ที่เป็นที่ราบลุ่มเชิงเขาตอยชะม้อ และมีลำน้ำแม่ตีบ และลำห้วยหลายสายไหลผ่าน จึงได้ชวนกันตั้งบ้านเรือน และร่วมกันสร้างวัดขึ้น โดยการนำของพระอรหันต์ ใน พ.ศ. 2269 ดังกล่าว ซึ่งเดิมคนในชุมชนนี้คงใช้ภาษามอญเช่นเดียว

กับคนในเมืองลำพูน ต่อมาเมืองลำพูนก็ถูกพม่ามาตีได้อีก ชาวเมืองลำพูน จึงพากันหนีไปอยู่ที่ต่าง ๆ ห่างจากตัวเมือง เมืองลำพูนจึงร้างผู้คนช่วงหนึ่ง ครั้น พ.ศ. 2348 พระเจ้ากาวิละ พระเจ้าเมืองเชียงใหม่ พร้อมด้วยประยูรญาติ และพระเถระสงฆ์ เจ้าไพร่พลเมือง ก็นำเอาพระยาเมืองแก้ว (คำฝั้น) และเจ้าศรีบุญ มาพระอนุชาพร้อมด้วยบริวารเมืองเชียงใหม่ 500 บริวารเมืองลำปาง 500 กับครัวพระยาเมืองยอง และครัวชาวเมืองยองที่อพยพเข้ามานั้น ไปตั้งอยู่ในเมืองลำพูน (ตำนานเมืองเหนือ, หน้า 89-90) ซึ่งตอนนั้นวัดมะเขือแจ้ มีพระอภิวโส เป็นเจ้าอาวาส และจากการสอบถามผู้อาวุโสของหมู่บ้าน หลายท่าน ทำให้ทราบว่า เมื่อคนเมืองยองมาอยู่บ้านเวียงยองไม่นาน ก็ได้มีการเดินทาง แยกย้ายเพื่อหาทำเลที่ทำการกัน เช่น แยกย้ายไปตามลำแม่กวง ไปพบชัยภูมิที่มีลำน้ำแม่ทา ลำน้ำแม่กวงมาพบกัน และยังมีลำน้ำแม่ปิงมาพบกัน จึงได้พากันไปตั้งบ้านเรือน อาศัยอยู่บริเวณนั้น ปัจจุบันเป็นอำเภอป่าซาง และอีกพวกหนึ่งได้พากันเดินทาง ไปทางทิศตะวันตก พบที่ราบลุ่ม มีลำน้ำแม่ปิงไหลผ่าน ซึ่งเป็นที่ราบกว้างใหญ่ จึงได้ชักชวนกันตั้งบ้านเรือน อยู่อาศัยกัน ปัจจุบันเป็นตำบลประตูปา อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และอีกสายหนึ่งได้เดินทางขึ้นไปทางทิศ ตะวันออก มาพบกันชุมชนมะเขือแจ้ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีทำเลที่ตั้งเป็นที่ราบเชิงเขาตอยชะม้อ มีลำน้ำแม่ตีบ ไหลผ่าน มีภูเขาที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยต้นไม้ทั้งไม้เบญจพรรณ สัตว์ป่า จึงได้ขอเข้ามาอยู่อาศัยใหม่ และเมื่อ ลูกหลานที่เกิดมาก็สอนให้พูดภาษายอง มีการถ่ายทอดความรู้ ขนบธรรมเนียมของชาวยองแก่กลุ่มคนมอญ ที่อยู่ก่อน และเด็ก ๆ ที่เกิดใหม่ จนในที่สุด คนมอญที่เป็นชนเผ่าดั้งเดิมก็ถูกชนเผ่าของกลืนหายไป กลายเป็นชุมชนชาวยองอย่างแท้จริง

เดิมพื้นที่ของหมู่บ้านมะเขือแจ้ มีอาณาเขตกว้างขวางมาก กินพื้นที่ไปถึง บ้านหนองหอย บ้านป่าตึง บ้านร้อง บ้านท้องฝาย วัดดอยน้อย บ้านเหล่า บ้านดงม่วง บ้านห้วยยาง และยังมีพื้นที่ที่เป็นภูเขา พื้นที่ต้นน้ำ ของลำน้ำแม่ตีบ ลำน้ำห้วยหินเหล็กอีกด้วย ชื่อภูเขาที่ชาวบ้านเรียกขานกันเป็นประจำ เช่น ดอยชะม้อ (เป็นภูเขาที่มีบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ อยู่บนยอดดอย) ดอยกลุ่มปิง ดอยกิวช้าง ห้วยดินสอ ห้วยมะไฟ ดอยกิวแล ดอยป่าฮั่ว ดอยนางแก้วที่กล่าวมานี้ เป็นแหล่งต้นน้ำของลำห้วยหินเหล็ก ส่วนดอยห้วยเกน ดอย ห้วยก่อลู่ ดอยห้วยม่วงหลวง ดอยห้วยเกาะตอง เป็นแหล่งต้นลำน้ำแม่ตีบ เป็นต้น แต่ต่อมาเพื่อความ สะดวกต่อการปกครอง ฝ่ายปกครองจึงได้แบ่งพื้นที่ของบ้านมะเขือแจ้ออกไปเป็นอีกหลายหมู่บ้าน เช่น บ้านหนองหอยให้เป็นหมู่ที่ 10 บ้านร้อง บ้านท้องฝาย บ้านเหล่า รวมถึงดอยชะม้อเป็นหมู่ที่ 12 บ้านป่าตึง เป็นหมู่ที่ 14 ตำบลมะเขือแจ้ ซึ่งขณะนี้ตำบลมะเขือแจ้ มีด้วยกันทั้งหมด 20 หมู่บ้าน

เศรษฐกิจชุมชน

ชาวบ้านมะเขือแจ้ เดิมมีอาชีพหลัก คือ การทำเกษตรกรรมทำพอกินพอใช้ ถ้าเหลือจึงขายเป็นรายได้หลักของชาวบ้าน ต่อมาเมื่อมีการคิดประดิษฐ์อุปกรณ์เครื่องใช้ในบ้าน มีการทำหัตถกรรมจากไม้ ชาวบ้าน บางรายมีรายได้จากการเลื่อยไม้ขาย รับจ้างทำตู้ ทำโต๊ะ เติ่ง เก้าอี้ บานประตู บานหน้าต่าง ฯลฯ ทำให้ฐานะทางด้านการเงินของชาวบ้านดีขึ้น เนื่องจากมีรายได้ตลอดทั้งปี แต่เมื่อทางราชการมีการห้ามตัดไม้ใน ป่าใหญ่ของชุมชน พวกพ่อค้า จึงได้ชักชวนพวกผู้ชายที่เป็นญาติพี่น้องออกไปทำตู้ต่างจังหวัดแล้ว ก็ส่งเงิน

มาให้ทางบ้านเก็บรักษาไว้ และใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน แต่เมื่อมีนิคมอุตสาหกรรมมาสร้างที่จังหวัดลำพูน พวกแม่บ้านและชาวบ้านในหมู่บ้านต่างหันไปรับจ้างทำงานในเขตนิคมอุตสาหกรรม มีรายได้ประจำเดือนละ 3,000 – 6,000 บาท ทำให้ผู้ชายที่ทำงานต่างจังหวัดต้องกลับมาทำงานหัตถกรรมจากไม้ที่บ้าน ครอบครัวมีรายได้ทั้ง 2 ฝ่าย ทำให้ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น ปัจจุบันฐานะเศรษฐกิจของชาวบ้านมะเขือแจ้ จะอยู่ในระดับปานกลาง

ผลิตภัณฑ์สิ่งประดิษฐ์จากไม้ บ้านมะเขือแจ้ ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากการสัมภาษณ์ สังเกต การสนทนากลุ่มย่อย พบว่า รายได้ของครอบครัวในชุมชนนี้เกือบทุกครัวเรือนมีรายได้จากการทำผลิตภัณฑ์จากไม้ และก็พบว่าชาวบ้านยังมีหนี้สินจากการกู้ยืมอีกเป็นจำนวนมาก ทั้งการกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์ และธนาคารการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธกส.) และสหกรณ์การเกษตรเมืองลำพูน จำกัด รวมทั้งยังมีหนี้สินนอกระบบอีก เช่น เงินกู้ยืมจากกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน กลุ่มธนาคารข้าว กองทุนหมู่บ้านละลั่น กลุ่มปุ๋ย กลุ่มวัว และจากผู้ออกเงินกู้ในหมู่บ้าน เป็นต้น

สภาพแรงงานของคนในชุมชนบ้านมะเขือแจ้

บุคคลวัยแรงงานของชุมชนบ้านมะเขือแจ้ จะออกไปทำงานนอกชุมชน ถึง 150 ครัวเรือน ในการออกไปทำงานนี้จะมีผู้หญิงที่อายุ 18-35 ปี ไปทำงานในนิคมอุตสาหกรรม ถึง 86 คน โดยส่วนมากจะไปเช้าและเย็นกลับบ้าน จะมีบางรายที่ไปอยู่หอพัก ซึ่งส่วนมากจะเป็นหญิงสาวที่ยังไม่มีครอบครัว ส่วนผู้ชายที่ไปทำงานนอกหมู่บ้านจะเป็นชายที่มีอายุอยู่ในช่วง 18-50 ปี จะเป็นช่างฝีมือ เช่น ช่างไม้ ช่างปูน ช่างฟิตและผู้ชายที่ไปทำงานต่างจังหวัดไปครั้งหนึ่ง ๆ นานกว่า 3 เดือน และยังมีบุคคลอาชีพอื่นที่ไปทำงานนอกหมู่บ้าน เช่น ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือไปเป็นลูกจ้างบริษัท ห้างร้านในตัวเมือง รวมทั้งติดต่อธุรกิจ ค้าขายหรือไปทำงานในเรือกสวนไร่นา ซึ่งในเวลากลางวันในหมู่บ้านจะไม่ค่อยพบเห็น บุคคลวัยแรงงานอยู่กันมากนัก หรือจะพูดว่าคนวัยแรงงานในชุมชนจะไม่มีคนว่างงานเลย

การรวมกลุ่มในหมู่บ้านมะเขือแจ้

บ้านมะเขือแจ้ มีการรวมกลุ่มกันทั้งอย่างเป็นทางการ และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการมานานแล้ว เช่น

กลุ่มหนุ่มสาว เป็นกลุ่มที่มีการก่อตั้งมานานมากแล้ว ก่อนที่ทางราชการจะมาส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มในชุมชน เป็นการรวมตัวกันของคนหนุ่มสาวในหมู่บ้าน มีการคัดเลือกหัวหน้ากลุ่มเป็นการรวมตัวกันขึ้นมา เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่บ้าน เมื่อมีกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านกลุ่มนี้จะเป็นแรงงานที่แข็งแกร่ง ที่ช่วยเหลือให้กิจกรรมบรรลุไปได้ด้วยดี เมื่อมีประเพณีปอยหลวงทางกลุ่มหนุ่มสาว ก็จะมีครัวทานรวมน้ำใจของกลุ่ม มีการแห่ครัวทานที่สนุกสนานมาก เมื่อถึงประเพณีเดือนยี่เป็ง กลุ่มหนุ่มสาวก็จะจัดทำกันเทศน์ของกลุ่มด้วย

กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ของหมู่บ้าน ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือกันในหมู่บ้าน เมื่อเกิดมีสมาชิกของกลุ่มได้เสียชีวิตโดยการเก็บเงินกันเพื่อช่วยเหลือครอบครัวที่มีผู้เสียชีวิต เดิมเป็นกลุ่มที่จัดตั้งกันขึ้นมาเอง และต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2517 ทางราชการโดยกรมประชาสงเคราะห์ได้เข้ามาให้คำแนะนำ และให้ไปจดทะเบียนที่สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด เพื่อการตรวจสอบในการดำเนินการของคณะกรรมการ

กลุ่มเหมืองฝาย เป็นกลุ่มคนที่ทำนาเนื่องจากพื้นที่ทำนา จะทำนาได้เฉพาะฤดูฝน ดังนั้นเมื่อก่อนถึงฤดูฝน กลุ่มเหมืองฝายนี้ก็จะรวมตัวกันไปทำการตีฝายกันน้ำ มีการรองเหมือง (การขุดลอกลำเหมือง) เพื่อให้น้ำไหลเข้าที่นาได้สะดวกเมื่อฝนตกลงมา และมีการแบ่งปันน้ำกันอย่างยุติธรรมมีการตั้งแก่งฝายเพื่อเป็นผู้นำในการรองเหมืองและถ้าเกิดกรณีพิพาทหลักขโมยน้ำกัน ก็ให้แก่งฝายเป็นผู้ตัดสิน จะเป็นการปรับกันเป็นตัวเงิน หรือเป็นข้าวเปลือก มีการเก็บเงินเพื่อนำไปซื้อเครื่องเช่นไถหัวฝู้น้ำเป็นประจำปี ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่า ฝู้น้ำเป็นผู้ดูแลน้ำให้น้ำตลอดฤดูของการทำนา แก่งฝาย คือ พ่อหลวงเย็น เป็งวารินทร์

กลุ่มสตรีแม่บ้าน (เป็นกลุ่มที่ก่อตั้งโดยหน่วยงานพัฒนาชุมชน) และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร (เป็นกลุ่มที่ก่อตั้งโดยหน่วยงานเกษตร) ทั้งสองกลุ่มนี้จะเป็นสมาชิกคนเดียวกัน มีกิจกรรมที่ดำเนินการ เช่น

- กลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกมีการสะสมเงินที่มีอยู่เป็นรายเดือน ๆ ละเท่าใดก็ได้แล้วแต่ความสามารถของสมาชิก แต่จะต้องเป็นการสะสม หรือฝากเงินเดือนละเท่ากันทุกเดือนเรียกการให้สัจจะกับตัวเองว่า “จะต้องเก็บเงินให้ได้” และถ้าสมาชิกมีความจำเป็นจะต้องใช้เงินก็สามารถกู้ยืมเงินได้โดยเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 2 บาท ต่อเดือน มีการกำหนดระยะใช้คืนตามแต่กลุ่มจะเห็นสมควร มีการกำหนดปันผลและคืนหุ้นทุก 2 ปี เริ่มมีการดำเนินการมาเมื่อปี พ.ศ. 2533 มีการปันผลและเฉลี่ยคืนแล้ว 2 ครั้ง
- กลุ่มร้านค้าสาริตเพื่อการตลาด มีการระดมหุ้นจากชาวบ้าน ในราคาหุ้นละ 20 บาท และได้รับการสนับสนุนทุนจากสำนักงานพัฒนาชุมชน มีการจัดหาซื้อเครื่องอุปโภค บริโภค มาจำหน่ายให้แก่สมาชิก มีการจัดตั้งคณะกรรมการ ดำเนินงานได้ 1 ปี มีการปันผลแก่สมาชิก 1 ครั้ง ขณะ

นี้กลุ่มดังกล่าวยังมีอยู่ แต่การดำเนินงานไม่เป็นรูปแบบ เช่น ครั้งแรกไม่มีการปันผลเฉลี่ยคืนแก่สมาชิกแล้ว

กลุ่มเกษตรกร จัดตั้งโดยหน่วยงานของสำนักงานเกษตร มีการดำเนินงาน คือ มีการสร้างยุ้งฉางข้าวของหมู่บ้าน (ธนาคารข้าว) ที่สร้างขึ้นโดยเงินงบประมาณ เมื่อสมาชิกเก็บเกี่ยวข้าวแล้วจะมีการนำข้าวไปไว้ในยุ้งฉางนี้ ใครนำข้าวไป ก็ถึง จะมีคณะกรรมการจดไว้เรียบร้อย เมื่อถึงเวลาที่คิดว่าข้าวแพงที่สุด คณะกรรมการจะนำข้าวเปลือกออกขาย แล้วนำเงินมาแบ่งปันให้แก่สมาชิกตามหุ้นข้าวที่นำมาฝากไว้และเมื่อถึงฤดูทำนาใหม่ คณะกรรมการกลุ่มนี้ จะเป็นผู้จัดหาเมล็ดพันธุ์ข้าว หว่าปุ๋ย มาให้แก่สมาชิกยืมเพื่อนำไปเพาะปลูก และจะคิดผลตอบแทน เมื่อสมาชิกเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว

กลุ่มผู้เลี้ยงโค จัดตั้งเพื่อต้องการให้มีโคพ่อพันธุ์ที่สมบูรณ์ในชุมชน และต้องการส่งเสริมให้มีการเลี้ยงโคในชุมชนมากขึ้น จึงมีการจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงโค เมื่อปี พ.ศ. 2533 มีโคแม่พันธุ์ จำนวน 5 ตัว เมื่อสมาชิกนำโคไปเลี้ยงแล้ว ลูกโคตัวแรกที่เกิดมา จะเป็นของทางราชการ และเมื่อออกลูกตัวที่สอง จะเป็นของผู้เลี้ยง และจะเป็นเช่นนี้สลับกันไป ปัจจุบันมีสมาชิกที่เลี้ยงโคประมาณ 10 คน (ส่วนใหญ่เลี้ยงคนละ 2-3 ตัว มี 2 คน เลี้ยงโค 50-60 ตัว) มีโครวมทั้งหมดประมาณ 200 ตัว

กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพหัตถกรรม มีสมาชิกจำนวน 63 คน (ครอบครัว) เป็นกลุ่มที่เดิมคนในกลุ่มมีอาชีพทำตู้ไม้สักขาย แต่ขณะนี้ไม่ทำตู้หยากร และการทำตู้ต้องไปทำที่บ้านพ่อเลี้ยง (ผู้ลงทุน) และบางคนต้องไปทำตู้ที่ต่างจังหวัดทำให้เป็นปัญหาต่อครอบครัว พ่อทองเล่าว่ามีคนจากต่างจังหวัดได้นำโคไม้สักเก่ามาให้ดู และให้ทำตามตัวอย่างนี้ พ่อทองจึงลองทำดูและทำได้สวยงาม คนต้องการก็พอใจ จึงสั่งทำเป็นจำนวนมากเพื่อนำไปขาย พ่อทองทำคนเดียวไม่ทัน จึงชักชวนลุงจันทร์ ลุงเมา ช่วยกันทำ ต่อมาก็มีคนทำมากขึ้น และทำกันเกือบทั้งหมู่บ้าน เมื่อมีการทำกันมากขึ้นแล้วนำไปขาย ตอนนั้นก็เกิดปัญหาคือตำรวจจะจับ เมื่อมีการขนย้ายโคมออกจากบ้านเพื่อนำไปขาย แต่ขณะที่ทำได้ถุนบ้านตำรวจไม่จับ ซึ่งเป็นปัญหาของผู้ทำโคมมากจึงได้มีการรวมตัวกันขึ้นมา เรียกว่า กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพหัตถกรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อจะขออนุญาตขึ้นทะเบียนการค้า และขอเสียภาษีรายได้ให้ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ขณะนี้ยังไม่ได้รับการอนุญาต และยังได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากหน่วยงานพัฒนาชุมชน เพื่อเป็นเงินทุนให้สมาชิกได้กู้ยืมไปทำทุนในการทำโคมด้วย และได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลมะเขือแจ้ในการเป็นทุนหมุนเวียนให้กับกลุ่มทำสิ่งประดิษฐ์จากไม้สัก ซึ่งไม้ที่ได้นำมาประดิษฐ์เป็นโคมไฟ ตู้ โต๊ะ เป็นไม้เก่าจากบ้านเก่าที่เจ้าของรื้อขายเพื่อที่สร้างบ้านใหม่ รวมทั้งตู้ โต๊ะ เก้าอี้เก่า ปรับปรุงให้สภาพที่ดีขึ้น

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กลุ่มอาสาสมัครนี้จะได้รับอบรมให้มีความรู้ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น และการควบคุมโรคในชุมชนเป็นผู้สื่อข่าวสารด้านสาธารณสุขในชุมชน จัดตั้งโดยหน่วยงานสาธารณสุข มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ อสม. มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพของตนเอง และของคนในชุมชน ได้อย่างถูกต้อง อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีได้ กิจกรรมของกลุ่มที่ได้ดำเนินการสร้างศูนย์สุขภาพชุมชนไว้ที่หน้าวัดมะเขือแจ้เพื่อใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติงานของ อสม. โดยมีกิจกรรม เช่น การจัดตั้งกองทุนยาประจำหมู่บ้าน เพื่อให้มียาตำราหลวงขายในชุมชนมีกิจกรรมดูแลภาวะสุขภาพเด็กก่อนวัยเรียน โดยทำการชั่งน้ำหนักเด็กในหมู่บ้าน เป็นประจำทุก 3 เดือน เพื่อเป็นการเฝ้าระวังภาวะโภชนาการเด็ก มีการดำเนินการเฝ้าระวังป้องกันโรคไข้เลือดออก โดยการช่วยกันทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง และการใช้ทรายอะเบทในครัวเรือน มีการจำหน่ายเกลืออนามัยในกองทุน นอกจากนี้ยังมีบทบาทอีกหลายอย่าง ดังคำขวัญที่ว่า แจ้งข่าวร้าย กระจายข่าวดี ชี้แนะบริการ คือ งานของ อสม.

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

1. การศึกษาดูงานชุมชนบ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

การศึกษาดูงานชุมชนบ้านสามขา วันที่ 4 พฤษภาคม 2546 การศึกษาคั้งนี้ เรียนรู้ร่วมกับเครือข่ายสหกรณ์บ้านโฮ้ง ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประมาณ 60 คน เป้าหมายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงการจัดการชุมชนของบ้านสามขา ในการแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหานี้ล้น ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

ตัวแทนชุมชนบ้านมะเขือแจ้ ร่วมแลกเปลี่ยนกับชุมชนบ้านสามขา และเครือข่ายสหกรณ์บ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน (ที่ได้ร่วมศึกษาดูงานชุมชนบ้านสามขาด้วยกัน) ประเด็นการจัดการปัญหาของชุมชน ซึ่งบ้านสามขาเล่าประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา การจัดทำบัญชีครัวเรือน การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ ร้านค้าชุมชน และการจัดการป่าชุมชน ซึ่งมีการแบ่งกลุ่มเข้าร่วมแลกเปลี่ยนในแต่ละประเด็น และกลับมาสรุปบทเรียนร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง

2. สรุปบทเรียนการศึกษาดูงานบ้านสามขา

หลังจากศึกษาดูงานบ้านสามขาแล้ว ทางทีมวิจัยกลับมาสรุปบทเรียน วันที่ 16 พฤษภาคม 2546 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านบ้านมะเขือแจ้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนการทำงานจากการไปศึกษาดูงาน และเพื่อนำประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาดูงานมาปรับใช้ในหมู่บ้านมะเขือแจ้

ความประทับใจ

- การจัดการไฟฟ้าของหมู่บ้านสามขา มีการเก็บค่าไฟฟ้าของหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการและนำเปอร์เซ็นต์ที่ได้จากการเก็บค่าไฟ และส่วนเกินที่ได้รับจากชาวบ้าน (ค่าไฟเป็นเศษสตางค์) เมื่อรวมกันแล้วเดือนหนึ่งได้หลายร้อยบาท นำมาเป็นรายได้ของหมู่บ้าน เพื่อนำไปพัฒนาหมู่บ้าน
- ระบบประปาหมู่บ้าน
- ความโปร่งใสในการบริหารจัดการหมู่บ้าน มีคณะกรรมการตรวจสอบ มาจากข้าราชการเกษียณอายุ ผู้มีความรู้และคนที่ชาวบ้านแต่งตั้งเป็นกรรมการตรวจสอบ
- ความพร้อมเพียงในการประชุมชาวบ้านจะมีการลงทะเบียนผู้มาร่วมประชุม ตามเลขที่บ้าน หากบ้านใดไม่มีตัวแทนมาเกิน 2 ครั้ง โดยไม่มีเหตุผลที่จำเป็น จะถูกปรับ และนำเงินที่ได้จากการปรับนั้นเป็นรายได้ของหมู่บ้าน
- การจัดสวัสดิการชุมชน หากมีคนเจ็บป่วยที่ต้องนอนโรงพยาบาลจะมีการช่วยเหลือด้านการเงิน และให้กู้โดยไม่คิดดอกเบี้ย

- การจัดการทรัพยากรป่า น้ำ โดยชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของตนเอง เช่น มีกฎระเบียบในการจัดการดูแลรักษาป่าชุมชน การจัดการระบบประปาของชุมชน
- ธนาคารสมอง เช่น การเด็กที่มีความรู้ หรือรุ่นพี่ มาสอนรุ่นน้องในเรื่องการเรียน การทำกิจกรรมของชุมชน
- การจัดการหนี้สินของชุมชน เช่น การทำบัญชีครัวเรือน เพื่อจะได้ทราบว่า แต่ละครัวเรือนมีรายได้ และรายจ่ายเท่าไร แล้วช่วยกันหาทางแก้ไข หากพบว่ารายจ่ายมากกว่ารายรับ เช่น การลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นต่าง ๆ ลง
- การจัดการปัญหายาเสพติดในชุมชน พบว่า เด็กในชุมชนมีการเสพยา จึงได้ประชุมผู้ปกครอง และนำเด็กที่ติดยาในหมู่บ้านไปบำบัดรักษา ส่งเสริมเด็ก/เยาวชนได้เล่นกีฬา และพาไปแข่งขัน เป็นต้น
- การส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของเยาวชนในชุมชน เช่น การส่งเสริมการเล่นกีฬา การฝึกทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และการจัดค่ายภาษาอังกฤษ
- การสนับสนุนการพัฒนาจิตใจมากกว่าวัตถุ เช่น มีการพาอบรมที่เขียงรายอโคก ซึ่งนำสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต การไม่เบียดเบียนสัตว์ การลดละเลิก การดื่มสุรา ยาเสพติด เป็นต้น มีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคขึ้นใช้เอง
- การรักษาความสะอาดในหมู่บ้านตามถนน เช่น การจัดการมูลสัตว์(มูลวัว)มีเขตปลอดมูลสัตว์ คนที่เลี้ยงวัวก็จะทราบกฎเกณฑ์ดี เมื่อสัตว์ของตนเองทำเลอะเทอะถนนที่เป็นเขตให้ทำความสะอาดก็จะจัดการเองโดยไม่ต้องบอกกล่าวกัน

ข้อสังเกตจากชุมชนบ้านสามขา

- สตรีไม่มีบทบาทในการบริหารจัดการ จากการเข้าร่วมแลกเปลี่ยนกับแกนนำบ้านสามขามองไม่เห็นบทบาทสตรีในการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนนอกจากบทบาทของการทำอาหารในกันครัว
- การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ มองไม่เห็นบทบาทของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน

แนวทางการพัฒนาชุมชนมะเขือแจ้ที่กลุ่มได้ร่วมกันคิด มีกิจกรรม ดังนี้

- 1) การจัดการไฟฟ้าของหมู่บ้าน ควรหารือกันในหมู่บ้าน โดยนำแบบอย่างมาจากบ้านสามขา
- 2) การพัฒนากลุ่มอาชีพ มี 3 กลุ่ม คือ กลุ่มพัฒนาคุณภาพสิ่งประดิษฐ์ กลุ่มทำขนม และกลุ่มทอผ้า
- 3) การตั้งคณะกรรมการตรวจสอบกองทุนต่าง ๆ
- 4) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เช่น การเข้าร่วมประชุมที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน

ล้อมวงอุ้งจำ แลกเปลี่ยนแนวคิด

3. การประชุมวางแผนการดำเนินงาน

เวทีประชุมที่มวิจัยโครงการการพัฒนาอาชีพเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินบ้านมะเขือแจ้ วันที่ 16 กรกฎาคม 2546 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้เข้าร่วมที่มวิจัย จำนวน 15 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจรายละเอียดโครงการ เช่น สัญญาโครงการ เอกสารการเงิน การสรุปรายงาน เป็นต้น และมีการทบทวนกิจกรรมของโครงการร่วมกัน

กิจกรรมของโครงการ

- 1) การดำเนินการเก็บเงินค่าไฟฟ้า
- 2) อาชีพ ประกอบด้วย
 - การทำขนม
 - การทำผลิตภัณฑ์สิ่งประดิษฐ์จากไม้สัก
 - การทอผ้า

1) กลุ่มการดำเนินการเก็บเงินค่าไฟฟ้า

จากการไปดูงานที่บ้านสามขา และกลับมาสรุปบทเรียนจากการดูงาน ทำให้มีแนวคิดที่ให้ชุมชนมีการจัดการเรื่องการเก็บค่าไฟฟ้าโดยชุมชนเอง จากเดิมทางการไฟฟ้าเป็นผู้จัดการ โดยที่ชุมชนจะนำรายได้ในส่วนต่างของเงินค่าไฟฟ้ามาเป็นเงินกองกลาง เพื่อนำไปพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งแต่เดิมปัญหาของคนเก็บเงินค่าไฟฟ้า โดยตัวแทนของการไฟฟ้ามีปัญหาในการเก็บเงินล่าช้า และไม่เจอชาวบ้าน ทำให้เสียเวลา

แนวทางการดำเนินงาน

1. ประชาคมหมู่บ้าน เพื่อชี้แจง ชาวบ้านเห็นความสำคัญของโครงการ
2. ติดต่อการไฟฟ้า หากชาวบ้านเห็นด้วย
3. วางแผนการดำเนินงาน (ได้รับการอนุมัติจากการไฟฟ้า)

2) กลุ่มอาชีพ

2.1) กลุ่มทำขนม

การรวมกลุ่มทำขนม นั้น ทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น เพราะขนม นั้นเป็นของที่ขายง่าย และหากมีงานต่าง ๆ ในชุมชนก็สามารถติดต่อกับทางกลุ่มได้เลย ไม่ต้องหาซื้อจากที่อื่น แต่การทำขนม นั้นรสชาติต้องดี ที่สำคัญอยู่ที่บรรจุก้นที่ ต้องสะอาดตาต่อลูกค้า

แนวทางการดำเนินงาน

1. หาแนวร่วม สมาชิกกลุ่ม
2. มีการคัดเลือกคณะกรรมการ
3. ระดมทุน และวางแผนกิจกรรมกลุ่ม
4. อบรมการทำขนม
5. ดำเนินงาน

2.2) กลุ่มทำสิ่งประดิษฐ์จากไม้

ในหมู่บ้านมะเขือแจ้ มีกลุ่มสิ่งประดิษฐ์จากไม้ อยู่แล้ว แต่ขาดความรู้ด้านการทำสิ่ง การทำสิ่งนั้นตรงกับความต้องการของลูกค้า และเห็นว่าการทำสิ่ง เป็นการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ จากเดิมหากลูกค้าต้องการให้ทำสิ่งด้วยต้องไปจ้างที่อื่น เช่น บ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

แนวทางการดำเนินงาน

1. หาคนที่สนใจ ตั้งใจจริง
2. อบรมการทำสิ่ง
3. ดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์

2.3) กลุ่มทอผ้า

มีหลายคนในหมู่บ้านที่มีความรู้ความสามารถด้านการทอผ้า น่าจะมารวมกลุ่มกัน และถ่ายทอดให้กับคนอื่นที่สนใจ สามารถพัฒนาฝีมือให้เป็นที่ยอมรับของตลาด โดยให้มีการรวมกลุ่มทอผ้า และให้นำเสนอแนวทางการดำเนินงานอีกครั้งหนึ่ง

แนวคิดการพัฒนาหมู่บ้าน

ภายในชุมชนมีกลุ่ม มีกองทุนต่าง ๆ ประมาณสิบกว่ากลุ่ม แต่ละกลุ่มมีเงินทุน/เงินออมอยู่ มีแนวคิดที่อยากรวมกลุ่มกันทำเป็น **ธนาคารหมู่บ้าน** (เป้าหมายสูงสุด) โดยให้คณะกรรมการในหมู่บ้านเป็นผู้บริหารจัดการเอง และบ้านมะเขือแจ้ได้รับการยอมรับและมีคนมาศึกษาดูงานเรื่องการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนเงินล้าน) มีคณะกรรมการตรวจสอบโครงการ มีการติดตามอย่างต่อเนื่อง

หากสมาชิกไม่ทำตามที่ได้เสนอโครงการมา มีมาตรการในการยึดเงินคืน ซึ่งหากทางชุมชนมีการใช้มาตรการนี้อย่างจริงจัง ทำให้การบริหารกองทุนนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ด้านกองทุนสวัสดิการหมู่บ้าน แต่ละกลุ่มมีทรัพยากรได้เพื่อเป็นสวัสดิการให้กับชุมชน จากตัวอย่างเห็นว่าทางชุมชนไม่เคยมีการเก็บเงินกู้ยืม หรือผ้าป่า จากชุมชน เพราะเมื่อมีงานก็ใช้งบของกลางหมู่บ้านแทน

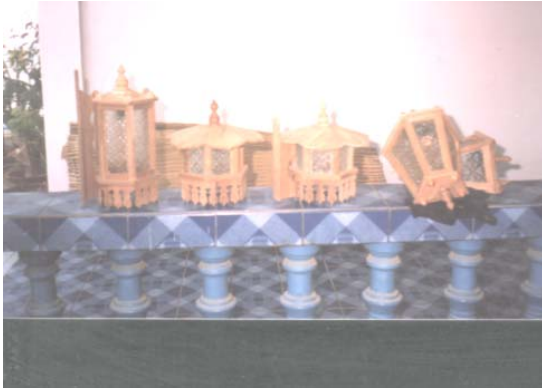
นายบำรุง วงศ์วาร ผู้ใหญ่บ้าน ได้กล่าวในตอนท้าย ว่า “การทำงานหรือทำกิจกรรมใด ๆ ต้องทำจริง ๆ ไม่ใช่เพียงแค่มารับรู้ในเวทีประชุมแล้วกลับไปบ้านก็ไม่คิดต่อ ปล่อยทิ้งไป ดังนั้นหลังจากที่ได้พูดคุยกัน เราทุกคนควรกลับไปวาด “ฝัน” ของตน แล้วนำมาเล่าสู่กันฟังในการประชุมครั้งต่อไป เมื่อมีการประชุมเราก็นำแนวคิดมาแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งจุดนี้ทำให้ชุมชนและตัวเองมีการพัฒนาได้เร็วขึ้น”

ข้อสังเกตจากการเข้าร่วมเวที

- ทีมวิจัยมีความกระตือรือร้นและสนใจที่จะทำกิจกรรม
- ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ในชุมชน) มีแนวคิดในการพัฒนาชุมชน เห็นความสำคัญและเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม พร้อมทั้งปฏิบัติตนเองเป็นแบบอย่างของชุมชน
- นโยบายของรัฐ โดยเฉพาะนโยบายการปราบปรามยาเสพติด และผู้มีอิทธิพล ทำให้สอดคล้องกับโครงการวิจัยที่ดำเนินการ โดยเฉพาะแนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินของตนเองในการลดค่าใช้จ่ายตนเอง ทำให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงประเด็นปัญหาดังกล่าวและสามารถลดและหยุดพฤติกรรมในการสร้างภาระหนี้สิน(เล่นการพนัน เช่น ซื้อมวย เล่นไพ่ ไฮโล เป็นต้น) โดยผู้ใหญ่บ้านจากเดิมเป็นบุคคลที่ชอบเล่นการพนันได้ประกาศต่อหน้าชาวบ้านทุกคนว่าต่อไปนี้จะไม่เล่นการพนันและให้ชาวบ้านทุกคนเลิกเล่นการพนัน ถ้าใครเล่นจะจับให้หมด

4. ประชุมวางแผนการทำดีและการรับสมัครสมาชิก

การประชุมวางแผนการทำดีและรับสมัครสมาชิก วันที่ 18 สิงหาคม 2546 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านบ้านมะเขือแจ้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทีมวิจัยมาวางแผนการรับสมัครสมาชิก และกำหนดแนวทางในการอบรม การประสานวิทยากร แกนนำมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในด้านการเตรียมสถานที่ การติดต่อวิทยากร การหาสมาชิกเข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งได้มีการอบรมทำดี จำนวน 2 วัน ในวันที่ 25 – 26 กันยายน 2546 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน หลังจากการประชาสัมพันธ์ มีผู้ที่สนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในการอบรมการทำดี ซึ่งเป็นผู้ที่ทำสิ่งประตีสัญจากไม้ และพอมีทักษะการทำดีอยู่บ้าง การเข้าร่วมการอบรมเพื่อเป็นการเพิ่มเติมทักษะ ให้มีความชำนาญ เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมากขึ้น

ผลิตภัณฑ์สิ่งประดิษฐ์ที่ทำจากไม้บ้านมะเขือแจ้ ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

5. การอบรมทำสี เพื่อเพิ่มมูลค่าสิ่งประดิษฐ์ที่ทำจากไม้

การอบรมทำสี เพื่อเพิ่มมูลค่าสิ่งประดิษฐ์ที่ทำจากไม้ ดำเนินการอบรมทำสี จำนวน 2 วัน ในวันที่ 25 – 26 กันยายน 2546 เชิญวิทยากรมาจากบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้อบรมการทำสี ดังนี้

การทำสีแวค และสีไม้ไอศ

อุปกรณ์

สีวานิชดำ น้ำมันชักแห้ง ผุ่นดำ ผุ่นแดง กระดาษทรายเบอร์ 0 , 3 แปรงขนแกะเบอร์ 2 เหล็ก กาว ผงไม้ละเอียด น้ำมันล้างแปรง โคมไม้สัก ฝั่วนุ่ม ๆ ไม่มีขน

วิธีทำ

ขั้นตอนที่ 1 ขัดโคมไม้สัก ด้วยกระดาษทรายเบอร์ 3 ให้ทั่ว แล้วขัดผุ่นออกให้สะอาด ลงสีด้วย น้ำมันชักแห้ง รอจนสีแห้งสนิท

ขั้นตอนที่ 2 ผสมแวค น้ำยาชักแห้ง วานิชดำ ใช้แปรงขนแกะจุ่มแวคที่ผสมเรียบร้อยแล้ว ทา ทับลงไป 1 รอบ รอจนแห้งสนิท

ขั้นตอนที่ 3 ใช้ฝั่วนุ่ม ๆ ไม่มีขนขัดจนขึ้นเงา (ถ้ามีเครื่องขัดใช้เครื่องขัด) ถือว่าเสร็จเรียบร้อยแล้ว

การทำสีแลกเกอร์

อุปกรณ์

1. แสลงขาวตาปลา	2. แอลกอฮอล์ทาไม้	3. ทินเนอร์
4. แลกเกอร์เงา	5. แลกเกอร์ด้าน	6. ผุ่นเหลือง ผุ่นแดง ผุ่นดำ
7. ฟู่กัน	8. แปรงขนแกะ	9. เครื่องพ่น
10. ไม้สัก แก้ว		

วิธีทำ

- 1) ขัดโต๊ะไม้สัก แก้วอี้ ด้วยกระดาษทรายเบอร์ 3 ต่อด้วยเบอร์ 0 เช็ดให้สะอาด
- 2) ลงด้วยดินสอพอง ฝุ่นเหลือง รोजनแห้ง
- 3) ใช้กระดาษทรายเบอร์ 3 และเบอร์ 0 ขัด เพื่อให้สีฝุ่นออกจนสะอาด (จนฝุ่นดินสอพองกับไม้เป็นเนื้อเดียวกัน)
- 4) เอาสแลกขาวผสมแอลกอฮอล์ ฝุ่นเหลือง ฝุ่นแดง/ฝุ่นดำ(เล็กน้อย) เพื่อให้ได้สีเข้มตามต้องการ คนให้เข้ากัน
- 5) ใช้แปรงขนแกะจุ่มสีที่ผสมแล้วตามข้อ 4 ทาลงบนไม้ 1 รอบ รोजनแห้ง
- 6) ปิดด้วยกระดาษทรายเบอร์ 0 จนเรียบ
- 7) ลงสีเหมือนข้อ 4 รอบที่ 2 รोजนแห้ง ขัดด้วยกระดาษทรายเบอร์ 0
- 8) แต่งแต้ม รอยตำหนิ ด้วยฟูกันจุ่มสี เพื่อเก็บรอยตำหนิ รोजนแห้ง ขัดด้วยกระดาษทรายเบอร์ 0
- 9) ฟันแลกเกอร์เงา ทินเนอร์ (50+50) รอบที่ 1 รोजนแห้ง
- 10) ฟันแลกเกอร์เงา ทินเนอร์ (60+40) รอบที่ 2 รोजนแห้ง
- 11) ฟันแลกเกอร์เงา ทินเนอร์ (70+30) รอบที่ 3 รोजนแห้ง เป็นอันเสร็จสมบูรณ์

จำนวนสมาชิกที่มาเรียนทำสี จำนวน 21 คน

1. นางพรทิพย์ วงศ์วาร	12. นางประทุม ต๊ะกายโพ
2. นางบัวจัน นันตา	13. นายเบ้ง เมืองมอย
3. นางจันทร์นวน เครืองแจ้	14. นางคำแสน ปาระมีแจ้
4. นางการะเกตุ เป็งวารินทร์	15. นางชุมพร มหาวันแจ่ม
5. นางนุรี ก้องบุละกัน	16. นางมาลา ลังกาพยอม
6. นางกรรณทิพย์ อุตระพยอม	17. นางมาลี พาหิรัญ
7. นางขันคำ สีสวัสดิ์	18. นางแก้วพา สุธรรมแจ่ม
8. นางฟองคำ รัตนะพยอม	19. นางจันทร์นวล สิ้นบุญ
9. นางมาลัย จันทนปาน	20. นางพวงมาลัย เตโช
10. นางกานแก้ว เป็งวารินทร์	21. นางลัดดา ยะคำแจ้
11. นางมาลา ท้าวอุ่นเรือน	

จากการอบรมครั้งนี้ทำให้ผู้เข้าร่วมรับการอบรมได้เรียนรู้ถึงวิธีการทำสีด้านต่าง ๆ ได้เห็นถึงวิธีการสาธิตการทำ และได้ทดลองทำ เป็นการเพิ่มทักษะและความมั่นใจให้กับสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรมครั้งนี้ไปปรับใช้ และพัฒนาฝีมือของตนเอง ในการทำสีสิ่งประดิษฐ์จากไม้สัก เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้า ทำให้รายได้ของสมาชิกเพิ่มมากขึ้นด้วย

6. การอบรมทำขนมทองม้วน

การอบรมทำขนมทองม้วน ทำในวันที่ 18-19 กรกฎาคม 2546

สมาชิกกลุ่ม

1. นางสาววัลย์ สีนบุญ	11. นางสาววรรณ์ มีแจ้
2. นางบัวจัน นันตา	12. นางวงศ์เดือน ลังภาพยอม
3. นางศรีเพ็ญ ชันพนัส	13. นางอำพร หมื่นแจ่ม
4. นางจันนนวน เครืองแจ้	14. นางคำใส ปาระมีแจ้
5. นางลัดดา ยะคำแจ้	15. นางภัทรา อุทธา
6. นางศรีเพ็ญ รัตนยอม	16. นางฟองแก้ว ปาระมีแจ้
7. นางบุญศรี มีแจ้	17. นางแก้วพา สุธรรมแจ่ม
8. นางศรีเกตุ ตาแจ้	18. นางคำแสน ปาระมีแจ้
9. นางมยุรี จำปาโชค	19. นางพรทิพย์ วงศ์วาร
10. นางกรรณทิพย์ อุดรพยอม	

หลังจากมีการพูดคุยกัน และหาสมาชิกกลุ่มแล้ว ได้ไปติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่เคหะกิจการเกษตร จากสำนักงานเกษตรอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อที่จะให้มาสอนวิธีการทำขนม และแกนนำกลุ่มได้ไปขอซื้อสูตรทำขนม (ซื้อมาในราคา 2,000 บาท) มาทำและได้มีการพลิกแพลงสูตรให้มีรสชาติที่ดีขึ้น ซึ่งส่วนประกอบและวิธีทำขนมจะมีดังนี้

ส่วนประกอบ

1) แป้งสาลี	1.5 ก.ก.
2) น้ำตาลทรายแดง	1 ก.ก.
3) ไข่ไก่	4 ฟอง
4) กะทิสด	3 ก.ก. (ยังไม่ได้คั้น)
5) เกลือป่น	1 ช้อนโต๊ะ
6) เนยทาพิมพ์	1 ชีด (เนยเหลือง) 5 บาท
7) งาดำ	0.5 ชีด 5 บาท
8) ใบเตย	10 บาท (ต้มเอากลิ่นสี)
9) น้ำ	12 แก้ว (240 cc.)

อุปกรณ์

- 1) พิมพ์
- 2) แก้วน้ำ แจกัน
- 3) ตะเกียบ

- 4) มีดปลายแหลม
- 5) ถาด
- 6) กระดาษทราย
- 7) ถุงมือผ้า

วิธีทำ

- 1) เอาแป้งสาลี งามา น้ำตาล ผสมให้เข้ากัน
- 2) ใส่กะทิ 10 แก้ว ผสมให้เข้ากัน
- 3) ใส่เกลือ ไข่ไก่ ผสมให้เข้ากัน
- 4) ตั้งพิมพ์ พอร้อนได้ที่ ทาด้วยเนย แล้วใส่แป้งที่พิมพ์เรียบร้อยแล้ว รอให้เหลือง จากนั้นแกะออกแล้ว
ม้วนออกตามต้องการ
- 5) เมื่อขนมเย็นแล้ว แป้งใส่ถุง 6 ชิ้น/ถุง

กิจกรรมของกลุ่มหลังจากที่ได้ผ่านการอบรมแล้ว ได้ทำขนมไปแล้ว 5-6 ครั้ง แล้วใช้ต้นทุนไป 171 บาท ต่อครั้ง ขายได้ 240 บาท ระยะเวลาที่ใช้ในการทำขนม 3 ชั่วโมงต่อครั้ง มีการนำไปฝากขายตามร้านค้าในชุมชน ราคาขายส่ง 4 บาท ขายปลีก 5 บาท ด้านเครื่องพิมพ์นั้น ทางกลุ่มได้ซื้อแบบพิมพ์มาจากบ้านสันคะยอมในราคา 3,000 บาท

สรุปบทเรียนกลุ่มทำขนม

นอกจากนี้กลุ่มทำขนมได้มีการระดมหุ้นกัน หุ้นละ 100 บาท มีสมาชิกที่ได้ร่วมหุ้น จำนวน 12 คน คือ

ชื่อ-สกุล	จำนวนหุ้น	จำนวนเงิน (บาท)
1. นางบัวจัน นันตา	2	200
2. นางศรีเพ็ญ ชันพนัส	1	100
3. นางลัดดา ยะคำแจ้	1	100
4. นางมยุรี จำปาโชค	1	100

ชื่อ-สกุล	จำนวนหุ้น	จำนวนเงิน (บาท)
5. นางอัมพร หมีนแจ่ม	3	300
6. นางฟองคำ ปาระมีแจ้	2	200
7. นางสาวว มีแจ้	1	100
8. นางแก้วพา สุธรรมแจ่ม	1	100
9. นางเข็มทอง ปาระมีแจ้	1	100
10. นางภัทรา อุทธา	2	200
11. นางสาววาลย์ สิ้นบุญ	5	500
12. นางพรทิพย์ วงศ์วาร	2	200
		รวม 2,100 บาท

ปัญหา/อุปสรรค

- 1) สมาชิกไม่ค่อยจะเข้าร่วมทำขนม ทำให้กลุ่มทำขนมมีผู้ที่ทำจริงเพียงไม่กี่คน ซึ่งการทำขนมควรจะร่วมกันทำเพื่อให้วิจารณ์รสชาติของขนมว่าดีหรือไม่ อย่างไร
- 2) การทำขนมในแต่ละครั้งจะต้องทดลองรสชาติให้กลมกล่อม ปรับเปลี่ยนส่วนผสมให้เหมาะสมตามความต้องการของตลาด
- 3) แบบพิมพ์ที่ซื้อมายังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร ทำให้ขนมที่ออกมาบางทีก็ไหม้ต้องคอยดูขนมอยู่ตลอด

ข้อคิดเห็น

- 1) กิจกรรมนี้ยังไม่ค่อยมีความเข้มแข็งในการทำงานร่วมกันของสมาชิก
- 2) รายได้ในการทำขนมได้ไม่เยอะ จึงควรจะทำให้เยอะกว่านี้ หาตลาดที่จะส่งขนมไปขายหลาย ๆ ที่
- 3) ในการทำขนมแต่ละครั้ง ควรที่จะนัดสมาชิกให้มากันอย่างพร้อมเพรียง และจะต้องมีกฎระเบียบที่ให้สมาชิกปฏิบัติร่วมกัน

7. กลุ่มทอผ้า ศึกษาดูงานบ้านหลายแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาดูงานบ้านหลายแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 27 ตุลาคม 2546 มีผู้ร่วมศึกษาดูงาน จำนวน 10 คน บทเรียนข้อคิดเห็นจากการไปศึกษาดูงานของกลุ่มบ้านหลายแก้ว สามารถสรุปกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มบ้านหลายแก้วได้ ดังนี้

- การบริหารแรงงานของสมาชิก ให้เป็นค่าจ้างรายวัน ผู้สูงอายุ ให้วันละ 100 – 150 บาท ต่อวัน
- ค่าทอผ้าแบบธรรมดาให้เมตรละ 17 บาท

- การดำเนินงานทอผ้าผู้ร่วมงานต้องซื้อสีย้อม ตรงต่อเวลา เนื่องจากต้องส่งของตามเวลาที่นัดหมาย จึงจะไม่เสียลูกค้า
- กลุ่มต้องให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น เอาสินค้าไปโชว์ไม่ขาย และต้องไปบ่อย ๆ เพื่อให้ลูกค้าได้รู้จักสินค้าของเรา กลุ่มทอผ้า ศึกษาดูงานบ้านหลายแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มทอผ้า ศึกษาดูงานบ้านหลายแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

หลังจากไปดูงานแล้ว ทางกลุ่มมีการหารือกัน และวางแผนการดำเนินงาน ทางกลุ่มได้เริ่มกิจกรรมดังนี้

- เตรียมอุปกรณ์การทอผ้า โดยให้มีที่ดำเนินงานในบริเวณบ้านของนางสาวสายทอง ไชยอำมาตย์ โดยยืมที่ของชาวบ้านมาจำนวน 4 หลัง
- ติดต่อหาครูผู้รู้ในการทอผ้าที่อยู่ในชุมชนมาสอน โดยขอความร่วมมือจากนางสาวมลิวลย์ ธิแจ้ง ซึ่งเป็นคนบ้านมะเขือแจ้ เป็นผู้มีความรู้ในการทอผ้า และปัจจุบันมีการทอผ้าอยู่ที่บ้านเป็นครั้งคราว เป็นการดึงความรู้และภูมิปัญญาเดิมของคนในชุมชน
- นัดหมายลงมือปฏิบัติ ในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2546

8. ประชุมทีมวิจัยชุมชนบ้านมะเขือแจ้

ประชุมทีมวิจัยชุมชนบ้านมะเขือแจ้ วันที่ 28 ตุลาคม 2546 เพื่อทบทวนการทำงานกลุ่มต่าง ๆ และเตรียมแผนในการดำเนินงานแต่ละกลุ่ม สามารถสรุปได้ดังนี้

กลุ่มทำสี

ขณะนี้ผู้ที่มีความรู้ไปดำเนินงาน มี 2 จุด คือ

จุดที่ 1 กลุ่มที่ทำที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน มีนางพรทิพย์ วงศ์วาร นางบัวจัน นันตา และนางมณฑา ยะคำแจ้

จุดที่ 2 กลุ่มที่ทำที่บ้านนางมาลา ทำวุ้นเหวียน มีผู้เข้าร่วม คือ นางกบแก้ว ไชยวารินทร์ นายมาลัย จันทนุพาน นางมาลา ทำวุ้นเหวียน และบางครั้งมีนางประทุม ต๊ะกายโพ มาช่วย นายแดง ทำวุ้นเหวียน ช่วยทำในวันเสาร์และวันอาทิตย์

กลุ่มทำขนม

ขณะนี้ยังไม่มีแม่พิมพ์ ประธานกลุ่มได้มาปรึกษาว่าจะไปขอซื้อแม่พิมพ์ที่บ้านสันคะยอม ซึ่งเป็นของเก่ามีคนแนะนำว่าขนมสุกไม่ทั่วถึง ทีมงานแนะนำว่า ให้ไปทำความเข้าใจกับเจ้าของว่า ขอนำพิมพ์มาลองทำดูก่อน หากว่าเครื่องแม่พิมพ์ยังใช้ได้ ก็ซื้อราคา 3,000 บาท ถ้าไม่ดีจะส่งคืน

กลุ่มทอผ้า

มีการศึกษางานได้ข้อคิดจากการงานว่า

- ขอให้รวมกลุ่มกันให้ดี ๆ เพราะกลุ่มของเขาเคยล้มมาแล้ว 3 ครั้ง ครั้งนี้ดีขึ้นเนื่องจาก
 - 1) ได้รับการสนับสนุนแหล่งเงินทุนจากหลายแห่ง เช่น อบต. พัฒนาชุมชน
 - 2) ประธานกลุ่มต้องเป็นผู้ที่ใจกว้าง
 - 3) การตลาดต้องดี ไปโชว์สินค้าตลอดตามที่หน่วยงานเชิญมา ต้องไป แม้ไปแล้วบางครั้งสินค้าไม่ได้ขาย ขาดทุนก็ยอม
 - 4) ต้องพัฒนาคุณภาพของการทอ
 - 5) ต้องแปรรูปผ้าทอแล้วให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า
 - 6) สมาชิกกลุ่มต้องซื่อสัตย์ทั้งด้านเวลา และคุณภาพ เพื่อให้ตรงกับเวลานัดหมายส่งสินค้า และลูกค้าพอใจ หากกลุ่มทำได้ กลุ่มของคุณก็จะพัฒนาได้ต่อไป

กลุ่มทอผ้าขณะนี้เตรียมอุปกรณ์ ได้ขอยืมจากผู้ที่มีอุปกรณ์การทอผ้าในหมู่บ้าน เช่น กี่ กระสวย กรวยปั่นฝ้าย เป็นต้น เริ่มลงมือวันที่ 4 พฤศจิกายน 2546

การเตรียมอุปกรณ์สำหรับการทอผ้า

การพัฒนาด้านอื่น ๆ

แนวทางการเก็บค่าไฟฟ้าโดยชุมชน ซึ่งได้แนวทางจากการดูงานชุมชนบ้านสามขา โดยการให้ชุมชนเป็นคนเก็บค่าไฟฟ้าเอง เมื่อหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ แล้วก็จะได้นำเงินส่วนที่เหลือมาเป็นกองทุนในการพัฒนาหมู่บ้าน กิจกรรมด้านนี้ได้มอบให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ไปติดต่อกับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดลำพูน ถึงแนวทางในการดำเนินงานให้ถูกต้อง ตอนนี้อยู่ในระหว่างการประสานงานกับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

บทเรียนที่ได้

- กลุ่มทำสี มีสมาชิกที่มาเรียน ไม่ได้นำความรู้ไปทำสีสิ่งประดิษฐ์ที่ตัวเองทำขึ้น เนื่องจากการทำสีต้องลงทุนเพิ่มและเหม็นสี จึงขายสิ่งประดิษฐ์ให้แก่กลุ่มผู้ทำการตลาดนำมาทำสีเอง คือ จุดทำที่บ้านนางมาลา ทำวุ้นเรือน และจุดที่ทำที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน
- กลุ่มทำขนม เนื่องจากกำลังจัดหาพิมพ์ขนม จึงยังไม่ได้ลงมือทำ
- กลุ่มทอผ้า กำลังอยู่ในระหว่างการเตรียมอุปกรณ์

9. การทดลองทำขนม

วันที่ 28 ตุลาคม 2546 นางนวลจันทร์ สีนบุญ ได้มาปรึกษาที่มวิจัยว่าจะไปขอซื้อแม่พิมพ์บ้านสันคะยอม ตามที่สมาชิกกลุ่มแนะนำดีหรือไม่ เพราะมีคนมาบอกว่าแม่พิมพ์ไม่ค่อยดีเนื่องจากขนมสุกไม่ทั่วถึงทั้งแผ่น ขอแนะนำ ให้ลองไปเอามาทดลองทำดูก่อนหากดีก็ค่อยซื้อ ถ้าไม่ดี บอกเขาว่าจะส่งคืน (ถ้าเขาตกลงก็ไม่เอามาลองทำ)

วันที่ 1 พฤศจิกายน 2546 นำแม่พิมพ์มาลองทำ และสมาชิกตกลงว่าจะซื้อในราคา 3,000 บาท

กลุ่มทำขนมเริ่มทำขนมทองม้วนมาตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2546

การทำขนมแต่ละวันจะมีสมาชิกทำกัน ครั้งละ 3-4 คน เนื่องจากแม่พิมพ์มีเพียง 1 ชุด (3 เต้า) ถ้ามาหลายคนจะว่างงาน เสียเวลา จึงตกลงกันมา วันละ 3-4 คน ผลัดเปลี่ยนกันมาทำ และควรมีการลงบัญชี รายรับ-รายจ่าย ทุกครั้งที่ทำขนม

10. สรุปบทเรียนโครงการ

ทีมติดตามการดำเนินงานได้มาร่วมสรุปกิจกรรมโครงการ ในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2546 สามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) การทำสีเพื่อเพิ่มมูลค่าสิ่งประดิษฐ์จากไม้ กลุ่มทำสี มีความพอใจ เนื่องจากเมื่อนำสินค้าไปขาย “OTOP” กลุ่มได้รับเชิญให้นำสินค้าไปขายตามที่ต่าง ๆ สินค้าได้ขายเพิ่มขึ้น และมีผู้ที่สั่งสินค้าเพิ่มขึ้น ช่วงนี้ช่วยกันทำนา สินค้าไม่พอขาย สินค้าที่ทำสี กลุ่มจะเพิ่มราคาขึ้นอีก 20-30 % ทีมให้คำแนะนำให้กลุ่มทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ของกลุ่มเพื่อทราบความก้าวหน้า

- 2) กลุ่มทำขนมทองม้วนเพื่อเสริมรายได้ ทางกลุ่มได้ร่วมกันทำขนม มาตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2546 โดยทำแต่ละครั้ง มีสมาชิกมาทำ 3-4 คน เนื่องจากแม่พิมพ์มีน้อย ขนมไปวางขายที่ร้านขายของชำในหมู่บ้าน และงานศพจะมีการสั่งขนมไปเลี้ยง โดยจะทำขนมไปเลี้ยง 1 คืน
- 3) กลุ่มทอผ้า ได้พาสมาชิกไปดูงานที่บ้านหล่ายแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2546 ขณะนี้ได้ดำเนินงานจัดเตรียมที่ทอผ้า(ตั้งกี่) และจัดหาอุปกรณ์การทอครบแล้ว และเริ่มลงมือทำแล้ว มีคนสนใจและสั่งทำผ้ามาจน จำนวน 70 เมตร ซึ่งทางกลุ่มได้ขอเวลาให้ชาวบ้านเกี่ยวข้าวให้เรียบร้อย แล้วจะลงมือทอผ้า

การสรุปบทเรียนโครงการ

11. สรุปบทเรียนโครงการ วันที่ 9 ธันวาคม 2546

เวทีสรุปบทเรียนโครงการวิจัยร่วมกับสถาบันวิจัยหรือภูมูชัย ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นการให้แต่ละกลุ่มนำเสนอประสบการณ์ บทเรียนที่ได้จากการดำเนินโครงการ สามารถสรุปได้ดังนี้

กลุ่มทำสีเพื่อเพิ่มมูลค่าสิ่งประดิษฐ์

ข้อดี

- สมาชิกมีความรู้ในการทำสีเพิ่มมากขึ้น
- สิ่งประดิษฐ์มีราคาเพิ่มสูงขึ้น ประมาณ 20-30 %
- ทำให้สิ่งประดิษฐ์ขายได้จำนวนมากขึ้น ประมาณ 50-60 %
- มีการผลิตสิ่งประดิษฐ์จากไม้สักที่มีรูปแบบหลากหลายขึ้น
- ขยายการทำสีสู่ลูกสมาชิกอื่น ๆ

ข้อเสีย

- สีสักกลิ่นเหม็น สมาชิกบางคนทนกลิ่นไม่ได้ แพ้น้ำมัน ปวดศีรษะ

- เพิ่มการลงทุน

ข้อเสนอแนะ

- ต้องการความรู้ในการตกแต่งไม้ด้วยลวดลาย การลงลายเส้นสีทอง การวาดลายลงบนกระจก
- การวาดลวดลายต่าง ๆ โรงเรียนควรสอนได้วาดลวดลายต่าง ๆ ตั้งแต่ในโรงเรียน ตามคำพูดที่ว่า “ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก”
- การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในการขายสิ่งประดิษฐ์ ที่ทีมติดตามให้คำแนะนำ ทางกลุ่มขณะนี้มีการทำบัญชีของกลุ่มสิ่งประดิษฐ์อยู่แล้ว โดยนางมาลา เพ้าอุ่นเรือน ควรประสานกับกลุ่มดังกล่าวต่อไป

กลุ่มทำขนมทองม้วน

- สมาชิก จำนวน 21 คน
- การดำเนินการ สมาชิกแบ่งกันทำขนม วันละ 4-5 คน
- การแบ่งเงิน โดยกำหนดไว้ว่า เงิน 100 บาท (กำไร) คนทำได้ 60 บาท คนขาย(ฝ่ายตลาด) 10 บาท เข้ากลุ่มเพิ่มทุน 20 บาท เข้ากลุ่มพัฒนาหมู่บ้าน 10 บาท
- การลงทุนทำขนมค้าขายได้ 240 บาท คิดเป็นทุน 171 บาท ได้กำไร 79 บาท (ถูกรรมดา) ถ้าใส่ถุงสวยๆ ได้กำไร 64 บาท
- ปัญหา ตลาดไม่แน่นอน แม่พิมพ์มีน้อยและไม่ค่อยดี
- ข้อเสนอแนะ
 - ฝ่ายตลาดให้ทำการตลาด ขยายวางแผนการขาย
 - เพิ่มรูปแบบการผลิต
 - เพิ่มสูตร ขนมไพร
 - กลุ่มขอรับการสนับสนุนเงินกู้ยืมจากองค์กรบริหารส่วนตำบลมะเขือแจ้

กลุ่มทอผ้า

- ได้ไปดูงานบ้านหลายแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
- จัดหาอุปกรณ์การทอผ้า ได้ 4 หลัง
- มีสมาชิกจำนวน 20 คน รวมหุ้น ๆ ละ 100 บาท
- การทอผ้า 1 เครื่อง ได้ผ้า 32 เมตร
- ข้อเสนอแนะ
 - ให้กลุ่มทอผ้า เกาะกลุ่มให้ดีขึ้น
 - ให้คิดค่าตอบแทนสมาชิกที่มาทำให้เป็นกรรม เช่น เข้า-ป่าย
 - ให้คิดต้นทุน และกำไรผ้าที่ทอแต่ละเครื่อง

ทดลองทอผ้า

- มีการนำผ้าทอได้มาแปรรูปให้ตรงกับความต้องการของตลาด
- ผ้าที่ทอได้ต้องมีคุณธรรม
- การแบ่งเงินให้ใช้หลักเดียวกันกับกลุ่มทำขนม

กิจกรรมอื่น ๆ

- การเก็บเงินค่าไฟฟ้า เพื่อพัฒนาหมู่บ้าน อยู่ระหว่างผู้ใหญ่บ้านประสานงานกับคนเก็บเงินคนเดิม
- ถนนสายเลียบคลองที่ทางหลวงชนบท ได้มาลาดยางให้จำนวน 1.5 กิโลเมตร ขณะนี้รถชนดินวิ่งตลอดเวลา วิ่งเร็วมาก จะทำให้ถนนเสียเร็วมาก ขณะนี้ถนนก็เริ่มทรุดแล้ว จึงปรึกษากันขอปิดถนน โดยทำเป็นโครงเหล็กกันไม่ให้รถชนดินผ่านได้ โดยผู้ใหญ่บ้านและกรรมการได้ไปขออนุมัติจากผู้รับผิดชอบแล้ว ซึ่งท่านก็เห็นด้วยเพื่อให้ถนนใช้งานได้นาน ๆ
- การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน ได้มีการประชุมทำประชาคมหมู่บ้านได้มีมติตั้งกฎกติกาหมู่บ้านให้ชาวบ้านได้ปฏิบัติ กฎกติกาที่เป็นอย่างไรบ้าง

ข้อคิดเห็นต่อการดำเนินกิจกรรม

- ทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น
- มีผู้มาติดต่อสิ่งประดิษฐ์เพิ่มขึ้น มีลูกค้าเพิ่มมากขึ้น และสามารถขายได้ในราคาที่เพิ่มสูงขึ้นกว่าเดิม เช่น จากชิ้นละ 100 บาท เป็นชิ้นละ 150 บาท
- แนวทางในการพัฒนาต่อไป
 - ควรมีกรอบมีระเบียบในการบริหารกองทุน
 - มีการรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนในหมู่บ้านรับทราบ เช่น ได้มีการนำเงินที่ได้จากกองทุนต่าง ๆ มาพัฒนาหมู่บ้านอย่างไรบ้าง
- ในชุมชนบ้านมะเขือแจ้ มีสมาชิกที่กู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้าน แล้วไม่ยอมจ่าย (ตอนนี้สมาชิกได้ย้ายไปอยู่อีกหมู่บ้านข้างเคียง) ผ่านมาได้ 1 ปี จะครบปีที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ 2547 คณะกรรมการกองทุนจะได้ร่วมกันพิจารณาแก้ไขต่อไป

กิจกรรมการเรียนรู้

การร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

- การเข้าร่วมอบรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จัดโดยสถาบันวิจัยหรือศูนย์ มีนางเกสร ปาระมีแจ้ เข้าร่วมกิจกรรม และได้นำแนวความคิดที่ได้รับจากเวทีไปขยายต่อ ซึ่งทางชุมชนสนใจและมีการพูดคุย หาแนวทางแก้ไขปัญหของชุมชนร่วมกัน
- การเข้าร่วมเวทีประชุมประจำเดือนสถาบัน รายงานความก้าวหน้าและแลกเปลี่ยนกับโครงการวิจัยอื่น ทำให้ได้เรียนรู้กับโครงการวิจัยอื่น ๆ บทเรียน ประสบการณ์จากที่อื่น รวมทั้งข้อเสนอแนะจากบุคคลอื่น ทำให้โครงการมีความชัดเจนมากขึ้น และได้เครือข่ายความร่วมมือเพิ่มขึ้นด้วย

- เข้าร่วมเวทีสรุปบทเรียนสถาบันวิจัยหรือภูมูชัย วันที่ 6 ธันวาคม 2546 ณ หอศิลปอุทยานธรรมะและสวนมรดก ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน แลกเปลี่ยนร่วมกับคนอื่น ๆ ที่ทำงานในลักษณะใกล้เคียงกัน และได้รับรู้ข้อมูลด้านอื่น ๆ ในการที่นำมาปรับใช้ในชุมชนต่อไป

ความก้าวหน้าในการดำเนินงาน (ณ เดือนสิงหาคม 2547)

กลุ่มทำขนม ได้ทำโครงการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.มะเขือแจ้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จำนวน 15,000 บาท โดยใช้คืนปีละ 2,000 บาท เป็นเวลา 5 ปี รวม 15,000 บาท ไม่มีดอกเบี้ย กลุ่มได้นำไปซื้อเครื่องพิมพ์ วัสดุอุปกรณ์ทำขนมทองม้วนและได้ทำขนมจำหน่ายแล้ว

กลุ่มทำสิ่งประดิษฐ์จากไม้สัก ในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ทางกลุ่มสิ่งประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากไม้สักได้ ทำโครงการพัฒนาอาชีพโดยขอกู้เงินจากอุตสาหกรรมจังหวัดลำพูน จำนวน 100,000 บาท ไม่มีดอกเบี้ย และได้ประสานงานกับศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดลำพูน จัดวิทยากรมาสอนทำสิ่งเพิ่มเติมจากที่ได้ฝึกอบรมมา เนื่องจากการทำสิ่งทำให้ผลิตภัณฑ์ขายได้ราคาสูงขึ้น และมีลูกค้าสั่งซื้อผลิตภัณฑ์มากขึ้นด้วย จึงต้องขยายการดำเนินงานและทำสิ่งที่มีความหลากหลายแบบด้วย

ตู้ไม้สักกลุ่มทำสิ่งประดิษฐ์จากไม้สัก

ผ้าทอกลุ่มทอผ้า

กลุ่มทอผ้า มีการรวมกลุ่มทอผ้า โดยมีสมาชิกมาทอผ้าครั้งละ 3-4 คน ผลิตภัณฑ์ที่ขายเพิ่มผลิตภัณฑ์ตามที่ลูกค้าต้องการ (ผ้ามา่น) ทางกลุ่มมีปัญหาด้านขาดแรงงานในการทอผ้าในชุมชน เนื่องจากรายได้ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับรายได้จากส่วนอื่น ๆ จึงใช้เพียงแค่เวลาว่างจริง ๆ จึงจะมาทำ นอกจากนี้แล้ว

ทางประธานกลุ่ม นางสาวสายทอง ไชยอำมาตย์ ได้จ้างครูมาสอนวิธีการทำผ้ามัดหมี่ โดยใช้งบประมาณของตนเองในการจ้างครูมาสอน หลังจากที่เรียนรู้แล้วได้สอนต่อให้กับสมาชิกกลุ่ม นอกจากนี้ก็ได้รับจ้างสอนให้กับกลุ่มทอผ้าอำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน

บทเรียนและการเรียนรู้จากการดำเนินโครงการวิจัย

สิ่งที่ชาวบ้านและทีมวิจัยได้เรียนรู้จากกระบวนการวิจัย คือ

1) การพัฒนาอาชีพและทักษะการประกอบอาชีพ จากเดิมต่างคนต่างทำ ประกอบอาชีพตามที่ทำมา ไปเรื่อย ๆ ไม่มีความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ หลังจากที่ได้ดำเนินโครงการมีการพูดคุยกันมากขึ้น เรียนรู้จากชุมชนอื่น หาแนวทางแก้ไขร่วมกัน เช่น

- กลุ่มสิ่งประดิษฐ์จากไม้สักซึ่งเป็นอาชีพที่ทำในชุมชน จากเดิมทำเสร็จแล้วขายโดยไม่ได้ทำสี หลังจากได้เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ อบรมด้านการทำสี ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความรู้ด้านการทำสี และมีรายได้เพิ่มขึ้น (เป็นการพัฒนาฝีมือกลุ่มอาชีพ) ทำให้สมาชิกกลุ่มทำสีสิ่งประดิษฐ์จากไม้ หลังจากทำสีมีกำไรเพิ่ม 30 เปอร์เซ็นต์ แต่ทราบว่าคุณคนไม่สามารถที่จะทำสีได้ทั้งหมด บางคนเหม็นสี ไม่สนใจ จึงมีการทำเป็นฝ่าย คือ ฝ่ายผลิต และฝ่ายทำสี ฝ่ายทำสีรับผลิตภัณฑ์จากกลุ่มที่ผลิตมาทำสีเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ บทเรียนที่ได้ คือ การทำงานต้องขยัน
- การรวมกลุ่มทำขนม พบว่า การใช้ต้นทุนในการผลิตนั้นค่อนข้างน้อย ด้านกำไรก็ได้ไม่น้อย การทำขนมต้องมีการถึงจะมีคนสั่ง ถ้าทำทิ้งไว้ไม่ได้ขาย เสียไปความรู้ที่ได้จากการทำขนม ไม่ได้ตอบคำถามในเชิงเศรษฐศาสตร์ หรือนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินได้ในทันที เป็นการสร้างรายได้ให้กับสมาชิกจำนวนไม่กี่คน(3 - 5 คน) เนื่องจากอุปการณ์มีจำกัด แต่การทำขนมสามารถก่อให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชน มีงานเทศกาล หรืองานในชุมชน การเอานมมาทำกินมาเลี้ยงกัน ได้สร้างความสัมพันธ์ ความรู้สึกที่ดีต่อกันตามมามากมาย ผู้คนในชุมชนหลายอายุหลายวัยได้ร่วมกันทำขนม และแบ่งปันแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน
- กลุ่มทอผ้า เป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งให้กับสมาชิกในชุมชน และฟื้นฟูความรู้ดั้งเดิมของชุมชน เดิมชุมชนมีการทอผ้าค่อนข้างมาก และผู้ที่สามารถทอผ้าได้ในชุมชนปัจจุบันยังคงมีอยู่ แต่ไม่มากนัก และไม่ค่อยได้ใช้ความรู้เหล่านั้น จึงมีการรวมกลุ่มกันเพื่อที่จะฟื้นฟูความรู้เหล่านั้นไม่ให้สูญหายไป ซึ่งความเป็นจริงการทอผ้ามีตลาดรองรับอยู่แล้วแต่ขาดแรงงานในการผลิต กลุ่มทอผ้าบ้านมะเขือแจ้ สามารถพัฒนาลายผ้าเพิ่มมากขึ้น จ้างครูมาสอน คุณสายทองสอนต่อให้กับสมาชิกเนื่องจากไปอบรมจากที่อื่น(บ้านธิ) ในชุมชน มีผู้ที่ทอผ้าเป็นหลายคน บางคนไม่ได้เข้าร่วม ต้องรอเวลาว่างจริง ๆ

2) การทำโครงการเป็นแรงกระตุ้น แนวคิด เปิดมุมมอง ขยายสู่ภายนอกมากขึ้น มีการวิพากษ์วิจารณ์ ข้อมูลที่ได้รับมาจริงหรือไม่ และมีการสรุปนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชน มีการคิดร่วมกันต่อไปว่า น่าจะมีการจัดการกองทุนในหมู่บ้าน ซึ่งมีอยู่หลายกองทุน เป็นรูปแบบธนาคารหมู่บ้าน ซึ่งต้องมีการศึกษาร่วมกันหาแนวทางต่อไป

3) การทำโครงการต้องมีการทำอย่างต่อเนื่อง มีการต่อยอดจากสิ่งที่ทำอยู่ เช่น กลุ่มทำขนมทำโครงการของบประมาณจาก อบต. เพื่อเป็นเงินทุนในการส่งเสริมอาชีพ และที่สำคัญการรวมกลุ่มกัน ทำให้มีอำนาจต่อรองกับหน่วยงานต่าง ๆ จากการทำโครงการ เป็นการสร้างความคิด ได้ปัญญา มีการแลกเปลี่ยนกัน ถ้าเทียบกับโครงการเดิมที่เคยได้รับการสนับสนุน เช่น การทำการเกษตร มีการส่งเสริมการปลูกผักต่างๆ เช่น ถั่วเหลือง สตรอเบอร์รี่ ซึ่งมีการใช้งบประมาณที่สูง แต่เมื่อทำแล้วผลผลิตไม่ได้ขาย ทำให้ชุมชนเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้น การทำงานต้องพัฒนาจากชุมชนเอง มีการศึกษาข้อมูลในชุมชน หรือการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากที่ต่าง ๆ ซึ่งต้องศึกษาทั้งกลุ่มที่เข้มแข็งและกลุ่มที่ล้มเหลว เพื่อนำข้อมูลปรับใช้ในชุมชนต่อไป

4) จากคำถามที่ว่า มีการแก้ไขปัญหานี้สินได้อย่างไร ยกตัวอย่าง เช่น กลุ่มทำสี เมื่อดูจากการกู้ยืมเงินจากกองทุนในหมู่บ้าน มีการกู้ยืมเงินลดน้อยลง และมีการใช้คืนเงินกู้ยืมมากขึ้น ถึงแม้จะแก้ไขไม่ได้ทั้งหมด แต่ว่ามีรายได้เพิ่มขึ้น (สินค้าเดิมไม่ได้ทำสีมีมาก จากเดิมเคยขายได้ 8 อัน เมื่อมีการทำสีทำให้มีจำนวนการขายเพิ่มขึ้น ซึ่งเดิมมีคนมาติดต่อให้ทำสีด้วย ส่วนใหญ่ส่งต่อไปที่อื่น เมื่อมีการเพิ่มทักษะการทำสี ทำให้รับผลิตสินค้าได้มากขึ้น และราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้นด้วย) ถึงแม้ว่าบางคนกู้เงินเพิ่ม แต่ก็ได้นำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เมื่อสังเกต จาก 2 ปีที่ผ่านมา พบว่า รวมทั้งกลางปี 2547 การกู้ยืมเงินลดลง มีเงินเหลือ โดยเฉพาะในช่วงเปิดเทอมนั้นระยะก่อน ๆ มีคนมากู้ยืมเงินค่อนข้างมาก แต่ปีที่ผ่านมาไม่ค่อยมีการกู้ ถือว่าทุกคนมีเงินเพียงพอสำหรับค่าใช้จ่าย รวมทั้งการใช้นี้กองทุนแต่ละกลุ่มจากเดิมเป็นการกู้จากกลุ่มหนึ่งไปใช้คืนอีกกลุ่มหนึ่งตอนนี้ไม่ค่อยพบแล้ว และเมื่อดูข้อมูลจากตามกองทุนหมู่บ้าน เงินปันผลลดลง เพราะมีการกู้ยืมลดลง จากสถิติการกู้ยืมเงินจากกองทุนของชุมชนที่ลดลงนั้นไม่ได้มองเฉพาะการมีรายได้เพิ่มขึ้นเท่านั้นแต่สิ่งที่มองเห็นได้ชัดอย่างเป็นรูปธรรมก็คือ คนในชุมชนสามารถลดพฤติกรรมการใช้จ่ายลง ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ ก็จะไม่กู้ยืมเงินให้ตนเองเป็นหนี้

จากการทำโครงการวิจัย สมาชิกในได้มีการพูดคุยกันมากขึ้น มีการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน และจากบทเรียนจากพื้นที่อื่น ๆ ทำให้ชุมชนมีการวางแผนร่วมกันในการแก้ไขปัญหานี้สิน มีการวางแผนการใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น แม้จะแก้ไขปัญหานี้สินไม่ได้ทั้งหมด แต่เป็นจุดเริ่มที่ลดค่าใช้จ่าย เพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวมากขึ้น

5) การแก้ไขปัญหานี้สินในชุมชน การคิดทำอะไรต้องเริ่มคิดจากชุมชน ทำโดยชุมชนเอง หน่วยงานองค์กรอื่น ๆ เป็นเพียงพี่เลี้ยง เป็นแหล่งประสานข้อมูล เชื่อมประสานการดำเนินงานเท่านั้น ดังนั้นการกระตุ้นให้ชาวบ้านมีความตื่นตัว มีการติดตาม รวมทั้งมีการหนุนเสริม การเชื่อมกับหน่วยงานและบุคคลที่มี

ความรู้ความสามารถเข้ามาช่วย และที่สำคัญ ต้องมีความโปร่งใส สร้างความเชื่อถือ ความเชื่อใจให้แกกัน ทำให้การดำเนินการแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ และเป็นการแก้ไขปัญหายั่งยืน

6) โครงการนี้ไม่ได้แก้ไขปัญหาคือ 100 เปอร์เซ็นต์ แต่ได้แนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ขึ้น และนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาลื่น ๆ ในชุมชนตามมาด้วย และที่สำคัญที่สุด การทำโครงการนี้ ทำให้เกิดแนวคิดในการคิดพัฒนาปรับปรุงเรื่องอื่นต่อ เช่น การหารูปแบบการบริหารจัดการธนาคารหมู่บ้าน

คุณบำรุง วงศ์วาร ผู้ใหญ่บ้าน กล่าวว่า “งบประมาณในการทำโครงการวิจัย 37,000 บาท ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ถึงจะไม่ได้เต็ม 100 แต่กระตุ้นให้ชุมชนได้คิดเพิ่มขึ้น 60 เปอร์เซ็นต์ มีการพูดคุย เปิดอก หารือกันไป เช่น คุณสายทอง สินธุบุญ เวลาคิดทำอะไรรู้สึกมีดมน พอมีโครงการวิจัยเข้ามา เหมือนคนสายตาสั้นแล้วมีคนเอาแว่นตามาให้ใส่ ทำให้มีมุมมองที่กว้างขึ้น รู้จักร่วมกันจัดการ เป็นต้น....”

ผู้จำแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

บทที่ 5

สรุปผลการดำเนินงาน

การศึกษา แนวทางการพัฒนาอาชีพของชุมชนจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินแบบมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ เพื่อสมาชิกในชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันหาแนวทาง และสร้างรายได้ให้กับชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินร่วมกัน ของชุมชนมะเขือแจ้ ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน การวิจัยครั้งนี้เป็นโครงการลักษณะนำร่อง ชุมชนมีการทดลองทำในช่วงสั้น ๆ มีการศึกษาดูงานชุมชนที่ประสบความสำเร็จ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเพื่อวางแผนทางร่วมกัน และทดลองทำกิจกรรมในระยะแรก คือ การพัฒนาการทำสิ่งประดิษฐ์จากไม้ การทำขนม และการทอผ้า ซึ่งเป็นการพัฒนาการประกอบอาชีพเสริมของชุมชนให้มีคุณภาพมากขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ของครอบครัวอีกทางหนึ่ง รวมทั้งวางแผนทางในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

สรุปผลการวิจัย

สมาชิกในชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันหาแนวทาง และสร้างรายได้ให้กับชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินร่วมกัน ?

การดำเนินงานโครงการ ทำให้มีการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันมากขึ้น หลังจากไปศึกษาดูงานบ้านสามขา ทางชุมชน กลับมาพูดคุย บทเรียนประสบการณ์จากบ้านสามขามาพูดคุยให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วม หรือแนวทางการทำงานของชุมชนของตน โดยนำแนวทางที่ได้มาปรับใช้ เช่น การทำบัญชีครัวเรือน การจัดการกลุ่มออมทรัพย์ การจัดการไฟฟ้า การพัฒนาอาชีพ ได้ทดลองนำไปปฏิบัติ จากนั้นมีการกลับมาพูดคุยกันว่าได้อะไรบ้าง เช่น การทำบัญชีครัวเรือนนั้น ยังไม่สามารถที่จะดำเนินการได้ เนื่องจากยังเห็นว่าการบันทึกนั้นยุ่งยาก และไม่ค่อยจำว่าใช้อะไรไปบ้าง ต้องค่อย ๆ ทดลองให้ชุมชนเห็นความสำคัญ ส่วนคนที่ทำอยู่แล้ว ก็ขอให้ทำต่อไป เช่น มีนักวิจัย (นางบัวจัน นันตา) ที่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน และพยายามชักชวนให้เพื่อนบ้านได้ทำบัญชีครัวเรือน เพื่อที่จะได้ทราบรายรับ-รายจ่ายของตนเอง วางแผนการใช้จ่ายให้กับตนเอง และครอบครัว

การพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ ทางชุมชนได้ทดลองทำ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มทำสิ่งประดิษฐ์จากไม้สัก กลุ่มทอผ้า และกลุ่มทำขนม ซึ่งแต่ละกลุ่มมีสมาชิกที่ให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรม ภายในกลุ่มมีการหารือวางแผนการทำงานร่วมกัน และมีการดำเนินกิจกรรมและพัฒนากลุ่ม โดยการทำโครงการเสนอของบประมาณจากหน่วยงาน/องค์กรในท้องถิ่น

จากการทำกิจกรรมนั้นทำให้ชาวบ้าน ชุมชน มีการพูดคุยกันมากขึ้น การทำกิจกรรมต่าง ๆ มีการหารือร่วมกัน จากการทำโครงการในครั้งนี้ แม้ว่าจะไม่ถึงขั้นที่จะลดปัญหาหนี้สินของชุมชนให้หมดไปได้ แต่เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินร่วมกัน และสมาชิกบางคน มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ มีทักษะเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งมีการทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม มี

การวางแผนทางการพัฒนาชุมชนร่วมกันต่อไป เห็นได้ว่า กระบวนการวิจัยนั้นทำให้ชุมชนคิดร่วมกัน ทำร่วมกัน และมีการสรุป วิเคราะห์ผลการทำกิจกรรมร่วมกัน สามารถนำไปสู่การหาแนวทางและการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ของชุมชนร่วมกันต่อไป เช่น การแก้ไขปัญหาชุมชนด้านการจัดการไฟฟ้า การพัฒนาเยาวชน (รวมกลุ่มและพัฒนากลุ่ม)

ถึงแม้โครงการวิจัยนี้จะไม่สามารถตอบคำถามได้ทั้งหมด แต่ก็เหมือนการจุดประกายให้คนในชุมชนได้มีโอกาส ได้มาร่วมกันในการหาทางออกให้กับชุมชนตนเอง ซึ่งจากเดิมจะเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ และไม่ค่อยได้มีโอกาสได้พูดจาหรือลักษณะที่ได้ร่วมกันคิด การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น กับประเด็นปัญหาของชุมชน ซึ่งการพัฒนาชุมชนแบบเดิม เป็นลักษณะที่ชุมชนไม่มีโอกาสได้คิด แลกเปลี่ยนร่วมกัน เป็นแบบการนำแนวทางจากทางราชการมาพัฒนา เช่น โครงการของภาครัฐต่าง ๆ ชุมชนมีโอกาสเรียนรู้แต่เป็นการเรียนรู้ในรูปแบบ/กรอบคิดของทางราชการเท่านั้น ไม่ได้คิดนอกกรอบ ดังนั้น การที่ชุมชนมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การได้มีโอกาสได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น ๆ สามารถนำบทเรียนที่ได้มาปรับใช้กับชุมชนของตนเองต่อไป การได้มานั่งพูดคุย ทำให้ได้หาแนวทางการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ตามมามากมาย เช่น นำไปสู่การแก้ไขปัญหายาเสพติด(การออกมาตรวจการควบคุมป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน) การแก้ไขปัญหาการวิ่งรถบรรทุกบนถนนในหมู่บ้าน การจัดการกองทุนของชุมชน(ธนาคารชุมชน)

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากกระบวนการวิจัย/ความเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากการดำเนินงานวิจัย

สิ่งที่ชาวบ้านและทีมวิจัยได้เรียนรู้จากกระบวนการวิจัย คือ จากเดิมต่างคนต่างทำ ประกอบอาชีพตามที่ทำมา ไปเรื่อย ๆ ไม่มีความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ หลังจากที่ได้ดำเนินโครงการมีการพูดคุยกันมากขึ้น เรียนรู้จากชุมชนอื่น หาแนวทางแก้ไขร่วมกัน เช่น กลุ่มสิ่งประดิษฐ์จากไม้สักซึ่งเป็นอาชีพที่ทำในชุมชนจากเดิมทำเสร็จแล้วขายโดยไม่ได้ทำสี หลังได้เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ อบรมด้านการทำสี ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความรู้ด้านการทำสี และมีรายได้เพิ่มขึ้น (เป็นการพัฒนาฝีมือกลุ่มอาชีพ) มีการรวมกลุ่มทำขนม และกลุ่มทอผ้า เพิ่มขึ้น เพื่อเป็นทางเลือกให้กับสมาชิกในชุมชน และฟื้นฟูความรู้ดั้งเดิมของชุมชน

การทำโครงการเป็นแรงกระตุ้น แนวคิด เปิดมุมมอง ขยายสู่ภายนอกมากขึ้น มีการวิพากษ์วิจารณ์ ข้อมูลที่ได้รับมาจริงหรือไม่ และมีการสรุปนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชน มีการคิดร่วมกันต่อไปว่า น่าจะมีการจัดการกองทุนในหมู่บ้าน ซึ่งมีอยู่หลายกองทุน เป็นรูปแบบธนาคารหมู่บ้าน ซึ่งต้องมีการศึกษาร่วมกันหาแนวทางต่อไป

ข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะ

ข้อเด่นของโครงการ

1. ทีมวิจัยเป็นคนในพื้นที่ มีความเข้าใจในปัญหาของพื้นที่บ้านในชุมชนเป็นอย่างดี มีความพร้อมที่จะได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

2. ประชาชนในชุมชน มีความเป็นกันเองกับทีมวิจัย มีการพูดคุยกันในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้ตลอดเวลา หรือไปทุกโอกาสที่มีงานตามประเพณี
3. การนำแนวทางการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนไปปรับใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาของชุมชน

ข้อดีของโครงการ

1. ทีมวิจัยหลายคนยังไม่เข้าใจกระบวนการการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม ขาดความรู้ในการดำเนินงาน เนื่องจากยังไม่เคยทำงานเช่นนี้มาก่อน
2. ความเข้าใจของประชาชนยังคิดว่า โครงการนี้จะนำเงินมาให้ดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มทำขนมหรือกลุ่มทอผ้า ยังมีน้อย เนื่องจากกลุ่มดังกล่าวเมื่อสมาชิกมาทำแล้ว ได้เงินส่วนแบ่งน้อย และมีรายได้ไม่สม่ำเสมอ

ทิศทางการดำเนินกิจกรรมในชุมชน

- 1) การตั้งคณะกรรมการตรวจสอบกองทุนต่าง ๆ
- 2) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน เช่น การเข้าร่วมประชุม เพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญ
- 3) การพัฒนากลุ่มอาชีพให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
- 4) การเก็บไฟฟ้าโดยชุมชน
- 5) การประสาน และเชื่อมโยงกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ในการหาแนวทางการพัฒนาชุมชน

แนวทางการศึกษาวิจัยต่อเนื่อง

จากการศึกษาพัฒนาอาชีพเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านมะเขือแจ้ ทำให้ชุมชนได้รับรู้ข้อมูลชุมชนมากขึ้น จากการรวบรวม และพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน โดยเฉพาะข้อมูลด้านด้านกองทุนในชุมชน ซึ่งมีค่อนข้างมาก ผู้ที่รับผิดชอบแต่ละกองทุน ส่วนเป็นการทำงานหมุนเวียนเปลี่ยนกันไป คนที่อยู่ตรงกลาง ก็คือผู้ใหญ่บ้านที่อยู่เกือบทุกโครงการ และบางคนอยู่หลายกองทุน และจากการศึกษาดูงานเรียนรู้จากชุมชนอื่น ๆ จึงมีแนวคิดที่จะทำอย่างไรให้กองทุนเหล่านั้นมีการบริหารจัดการร่วมกัน ซึ่งต้องมีการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนในชุมชนในรูปแบบธนาคารชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนให้มีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดกับชุมชนอย่างแท้จริงต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ทีมวิจัยควรได้รับการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ กระบวนการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วม เช่น ควรมีการจัดประชุมอบรมการทำวิจัย ทักษะการเป็นผู้นำให้กับทีมวิจัยให้มากขึ้น

การหนุนเสริมการดำเนินงานโครงการวิจัย

ของสถาบันวิจัยหรือภูมูชัย สำนักงานประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

1. การหนุนเสริมในกระบวนการคิด

- การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในระดับชุมชนและกับชุมชนอื่น
- การศึกษาดูงานชุมชนที่ประสบความสำเร็จ
- การเข้าร่วมอบรม/ประชุมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

2. การหนุนเสริมกระบวนการดำเนินงาน

- การเข้าร่วมเรียนรู้แลกเปลี่ยนการดำเนินกิจกรรมของโครงการ
- การเข้าร่วมเวทีสรุปบทเรียนของโครงการวิจัย
- การเข้าร่วมเวทีสรุปบทเรียนของโครงการทุกกิจกรรม
- การสร้างเครื่องมือ เพื่อเป็นสื่อในการนำเสนอผลการดำเนินงาน เช่น การจัดทำแบบฟอร์มรายงานการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม

3. การหนุนเสริมในกระบวนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

- การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของโครงการวิจัย
- การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของโครงการวิจัย กับกลุ่ม โครงการอื่น ๆ ในพื้นที่จังหวัดลำพูน
- การหนุนเสริมในการเชื่อมโยงกับการสนับสนุนงบประมาณจากแหล่งทุนอื่น รวมถึงการเชื่อมประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ ทั้งในส่วนกลางภาครัฐ และภาคเอกชน

บทเรียนและการเรียนรู้ของทีมประสานงาน

ในกระบวนการหนุนเสริมการดำเนินงานโครงการวิจัยการพัฒนาอาชีพเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านมะเขือแจ้ การเริ่มต้นของโครงการเริ่มจากการที่คุณเกษร ปาละมีแจ้ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชนบ้านมะเขือแจ้ ได้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ซึ่งทางสถาบันวิจัยหรือภูมูชัยได้จัดขึ้น จึงเกิดความสนใจและประสานงานมายังสถาบันฯ เพื่อลงไปในพื้นที่บ้านมะเขือแจ้เพื่อชี้แจงการทำงานของสถาบันฯ และแนวทางการทำโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทางชุมชนมะเขือแจ้สนใจและมีความต้องการที่ร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมมาช่วยเสริม แต่เนื่องจากชุมชนบ้านมะเขือแจ้ยังขาดประสบการณ์ ความรู้ด้านการวิจัย จึงเสนอโครงการมาช่วงระยะเวลาสั้นๆ เพื่อค้นหาความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ลักษณะการวิจัยจึงเป็นแบบการวิจัยทางเลือกใหม่เพื่อท้องถิ่น (PAR) มีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับสถาบันฯ

บ้านมะเขือแจ้ถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่มีฐานะดี หากดูจากลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัย แต่ว่าคนบ้านมะเขือแจ้นั้นมีหนี้สินเป็นจำนวนมาก การพนันค่อนข้างมาก แต่ช่วงที่เริ่มทำโครงการนั้น นโยบายของรัฐบาลในการกวาดล้างยาเสพติดและผู้มีอำนาจ รวมทั้งการได้เข้ามาร่วมในการทำโครงการวิจัย มีการ

เปลี่ยนความคิดเห็นมาพึ่งตนเองมากขึ้น มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกในชุมชนมากขึ้น ซึ่งการเข้ามาของสถาบันนั้น แม้ว่าจะไม่ได้เป็นโครงการวิจัยที่เต็มรูปแบบหรือได้เนื้อหาวิชาการที่แน่น แต่เป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีการพูดคุยกัน มีการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยเน้นกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น และจุดเด่นที่สำคัญที่ทำให้บ้านมะเขือแจ้ทำงานร่วมกัน คือ ความสามัคคี ผู้นำ/แกนนำในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการทำงานแบบมีส่วนร่วม และมีการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นข้อดีที่ทำให้บ้านมะเขือแจ้นั้นเป็นชุมชนที่เข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ

ปัญหาและอุปสรรคของการทำงานของสถาบันวิจัยหรือศูนย์และโครงการวิจัย จะเป็นเรื่องการสร้างความเข้าใจร่วมกันของทีมวิจัย เรื่องแนวทางการสนับสนุนโครงการของชุมชน การจัดการด้านเอกสารการเงิน เป็นปัญหาสำหรับทีมวิจัย ซึ่งยังไม่ค่อยเข้าใจเท่าที่ควร ทางสถาบันฯได้มีการลงไปชี้แจงเกี่ยวกับเอกสารต่าง ๆ แต่บางครั้งยังมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นอยู่ แต่ก็พยายามร่วมกันแก้ไขเพื่อให้เกิดความถูกต้องมากที่สุด ส่วนด้านการดำเนินกิจกรรมนั้นทางชุมชนสามารถที่จะประสานงาน ติดต่อกับหน่วยงานบุคคลต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ตรงจุดนี้ทางสถาบันฯไม่ต้องลงไปหนุนเสริมมากนัก เพียงแต่กระตุ้นให้มีการสรุปบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

เกสร ปารมีแจ้. “บทบาทของสถาบันครอบครัวในการถ่ายทอดความรู้อันเนื่องมาจากอิทธิพลของนิคมอุตสาหกรรม”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่. 2539.

ภาคผนวก

ประวัติหัวหน้าโครงการ

ชื่อ- นามสกุล นายบำรุง วงศ์วาร
วันเดือนปีเกิด 14 พฤษภาคม 2501
บิดา นายบุญเป็ง วงศ์วาร มารดา นางลำดวน วงศ์วาร
ที่อยู่ 1 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
การศึกษา ปก.ศ. วิทยาลัยครูเชียงใหม่
การทำงาน รับราชการตำรวจ จังหวัดเลย
ประกอบอาชีพค้าขายสิ่งประดิษฐ์จากไม้สัก (ปัจจุบัน)
ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ถึงปัจจุบัน

ประวัติทีมวิจัย

1. ชื่อ- นามสกุล นางเกสร ปาละมีแจ้
วันเดือนปีเกิด 16 มิถุนายน 2498
ที่อยู่ 44 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
การศึกษา

- ระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านมะเขือแจ้ ตำบลมะเขือแจ้
- ระดับมัธยมศึกษาต้นต้น โรงเรียนบ้านสันคะยอม ตำบลมะเขือแจ้
- ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ปกศ.ต้น วิทยาลัยครูเชียงใหม่
- ประกาศนียบัตรพัฒนศึกษศรก่อนน้ามัย โรงเรียนผดุงครรภ์ก่อนน้ามัยลำปาง จังหวัดลำปางปริญญาบัตรครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสุขศึกษา สหวิทยาลัย วิทยาลัยล้านนาเชียงใหม่
- ปริญญาบัตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การทำงาน

- ปี พ.ศ. 2519 – 2529 เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับ 1-3 ประจำสถานีอนามัยตำบล
- ปี พ.ศ. 2530 – 2532 เจ้าหน้าที่บริหารงานสาธารณสุข ระดับ 3-4 หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน
- ปี พ.ศ. 2532 – 2547 นักวิชาการสาธารณสุข ระดับ 4-7 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน

ประวัติการทำงานงานวิจัย

- การศึกษารูปแบบการให้อาหารเสริมในเด็กขาดสารอาหารระดับ 1 และระดับ 2 จังหวัดลำพูน
- โครงการเสริมความรู้ด้านโภชนาการกลุ่มเป้าหมายเฉพาะโดยใช้กระบวนการกลุ่ม

- โครงการเร่งรัดลดอัตราการขาดสารไอโอดีนในพื้นที่เป้าหมายเฉพาะจังหวัดลำพูน ปี 2540
- การศึกษาบทบาทของสถาบันครอบครัวในการถ่ายทอดความรู้อันเนื่องมาจากอิทธิพลของนิคมอุตสาหกรรมในชุมชนบ้านมะเขือแจ้ ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

2. ชื่อ- นามสกุล	นางมาลา เพ้าอุ่นเรือน
วันเดือนปีเกิด	ปี พ.ศ. 2489
ที่อยู่	35/1 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
การศึกษา	ระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านมะเขือแจ้
การทำงาน	ประธานกลุ่มสิ่งประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากไม้สัก กรรมการกลุ่มออมทรัพย์บ้านมะเขือแจ้
3.ชื่อ- นามสกุล	นายกำพล ตีบเหล็ก
วันเดือนปีเกิด	8 กุมภาพันธ์ 2514
ที่อยู่	175/1 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
การศึกษา	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนจักรคำคณาทร
การทำงาน	อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมะเขือแจ้ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมะเขือแจ้
4. ชื่อ- นามสกุล	นายอรัชย์ สีสวัสดิ์
วันเดือนปีเกิด	9 พฤษภาคม 2500
ที่อยู่	85/1 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
การศึกษา	ระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนบ้านมะเขือแจ้
การทำงาน	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน
5. ชื่อ- นามสกุล	นายดี หมีนแจ่ม
วันเดือนปีเกิด	5 มิถุนายน 2489
ที่อยู่	88/2 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
การศึกษา	ระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนบ้านมะเขือแจ้
การทำงาน	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน กรรมการ กข.คจ. กรรมการหมู่บ้านบ้านมะเขือแจ้

6. ชื่อ- นามสกุล	นางสาวฟองแก้ว ปาละมีแจ้
วันเดือนปีเกิด	11 กรกฎาคม 2493
ที่อยู่	103 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
การศึกษา	ระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนบ้านมะเขือแจ้
การทำงาน	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน กรรมการกลุ่มออมทรัพย์บ้านมะเขือแจ้ กรรมการธนาคารข้าว

7. ชื่อ- นามสกุล	นางจันทร์นวล สีนุบุญ
วันเดือนปีเกิด	22 เมษายน 2489
ที่อยู่	7/1 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
การศึกษา	ระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนบ้านมะเขือแจ้
การทำงาน	กรรมการกลุ่มออมทรัพย์บ้านมะเขือแจ้

8. ชื่อ- นามสกุล	นางพวงมาลัย เตโช
วันเดือนปีเกิด	18 สิงหาคม 2486
ที่อยู่	7 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
การศึกษา	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จาก การศึกษานอกโรงเรียน
การทำงาน	ประธานแม่บ้านมะเขือแจ้ ประธานกลุ่มแม่บ้านตำบลมะเขือแจ้ กรรมการกองทุนหมู่บ้านมะเขือแจ้ ประธานกลุ่มออมทรัพย์บ้านมะเขือแจ้ กรรมการ กข.คจ. กรรมการกลุ่มผลิตภัณฑ์จากไม้สัก

9. ชื่อ- นามสกุล	นายสนั่น รัตพนัส
วันเดือนปีเกิด	15 กุมภาพันธ์ 2502
ที่อยู่	46 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
การศึกษา	ระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนวัดสันป่าเหียง
การทำงาน	-

10. ชื่อ- นามสกุล	นางพรทิพย์ วงศ์วาร
วันเดือนปีเกิด	7 มกราคม 2507
ที่อยู่	1 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
การศึกษา	ระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนวัดบ้านแจ่ม
การทำงาน	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน กรรมการกลุ่มออมทรัพย์บ้านมะเขือแจ้ กรรมการ กจ.คจ. กรรมการธนาคารข้าว
11. ชื่อ- นามสกุล	นางบัวจัน นันตา
วันเดือนปีเกิด	23 มีนาคม 2495
ที่อยู่	68/1 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
การศึกษา	ระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนบ้านมะเขือแจ้
การทำงาน	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน กรรมการกลุ่มออมทรัพย์บ้านมะเขือแจ้ กรรมการกลุ่มธนาคารข้าว กรรมการ กข.คจ. กรรมการกลุ่มผลิตภัณฑ์จากไม้สัก
12. ชื่อ- นามสกุล	นางสาวสายทอง ไชยอำมาตย์
วันเดือนปีเกิด	11 ธันวาคม 2504
ที่อยู่	175 หมู่ที่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
การศึกษา	ระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนบ้านมะเขือแจ้
การทำงาน	กลุ่มทอผ้าบ้านมะเขือแจ้